

LegalLeaks

**ÚTMUTATÓ ÚJSÁGÍRÓKNAK
A KÖZÉRDEKŰ ADATOKHOZ
VALÓ HOZZÁFÉRÉSRŐL**

A **Legal Leaks eszköztár** az Access Info Europe és a Network for Reporting on Eastern Europe n-ost készítette.

Az eszköztár Helen Darbshire, az Access Info Europe munkatársa, és Christian Mihr, az n-ost munkatársa szerkesztette, és Helen Darbshire írta Lydia Medland, Victoria Anderica, and Pamela Bartlett, az Access Info Europe munkatársainak segítségével. Az írásban közreműködtek még az n-ost munkatársai, Christian Mihr és Andreas Bock. A szerzők köszönik a visszajelzéseket a projektben közreműködő partnereiknek és a felhasználóknak.

Az Eszköztár magyar vonatkozású kiegészítéseit Hüttl Tivadar, a TASZ Adatvédelmi és Információszabadság Programjának vezetője készítette.

A programot az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet sajtószabadságért felelős képviselője támogatta.

Az eszköztár az Access Info Eszköztár-sorozatának a közérdekű adatok nyilvánosságához való jog gyakorlására vonatkozó útmutató része.

A Legal Leaks eszköztár Creative Commons licenz alatt került közzétételre, amely a forrás megjelölésével (Access Info és n-ost Legal Leaks eszköztár) megengedi a megosztást és az átdolgozást, feltéve, hogy a közzétételre ugyanilyen feltételek mellett kerül sor.

Az **Access Info Europe** (www.access-info.org) egy madridi székhelyű nemzetközi emberi jogi szervezet, amely Európában és nemzetközi téren a közérdekű adatok megismeréséhez való jog erős és hatékony érvényesülését segíti elő.

Az Access Info célja, hogy a közérdekű adatok megismeréséhez való jogot a polgári szabadságjogok és az emberi jogok védelmének, a döntéshozatalban való állampolgári részvételnek, és a kormányzat felelősségrevonásának eszközévé tegye.

A **Network for Reporting on Eastern Europe n-ost** (www.n-ost.de) egy több mint húsz európai ország 250 újságíróját és média-kezdeményezését tömörítő, berlini székhelyű szervezet. Az n-ost tagjai elleneznek minden olyan korlátozást, amely az újságírók munkáját akadályozza. Az n-ost fő tevékenysége a részletes kelet-európai, illetve Kelet-Európáról szóló elemzések készítése, valamint a sajtószabadsággal és az európai közszférával és nyilvánossággal kapcsolatos újságírói programok szervezése.

Az **EBESZ sajtószabadság-képviselője** figyelemmel kíséri a média alakulását az EBESZ mind az 56 tagországában. A képviselő a szólásszabadság sérelmével kapcsolatos korai figyelmeztetéseket fogalmaz meg, valamint elősegíti az EBESZ sajtószabadsággal kapcsolatos kötelezettségvállalásainak teljes érvényesülését. Az Access Info célja, hogy a közérdekű adatok megismeréséhez való jogot a polgári szabadságjogok és az emberi jogok védelmének, a döntéshozatalban való állampolgári részvételnek, és a kormányzat felelősségrevonásának eszközévé tegye.

A Legal Leaks program Európa-szerte segíti az **újságírókat** a közérdekű adatokhoz való hozzáférés jogának gyakorlásában mind saját országukban, mind más államokban.

A **Legal Leaks Eszköztár a média bármely területén** - nyomtatott vagy online média, rádió, televízió - dolgozó újságíróknak, valamint azoknak a bloggereknek és más, információval foglalkozó szakembereknek szól, akiknek munkájuk során állami/kormányzati szervezetek vagy intézmények birtokában lévő adatokat kell megszerezniük.

A **45 ország közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényeinek**, valamint az **Európai Unió** vonatkozó dokumentumaihoz való hozzáférés szabályainak összehasonlító elemzésén alapuló Legal Leaks Eszköztár többek között az alábbiakat tartalmazza:

- » A legfontosabb tanácsokat újságírók számára a közérdekű adatok megismeréséhez való jogról,
- » Útmutatót arra vonatkozóan, hogy melyik a legmegfelelőbb időpont az adatkérésre, és hogyan kell az adatokat igényelni,
- » Tanácsokat arról, hogy miként lehet cikket írni az adatigénylésből és az elutasításból;
- » Útmutatót lépésről-lépésre Európa valamennyi közérdekű adatra vonatkozó jogszabályához;
- » Információt a bírósági jogérvényesítésről és fellebbezési lehetőségről 45 országban és EU-szinten.

A **Legal Leaks Eszköztár** az Access Info Europe és a Network for Reporting on Eastern Europe n-ost készítette az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet sajtószabadság-képviselőjének támogatásával. A magyar fordítást a Társaság a Szabadságjogokért jogvédő szervezet (TASZ) készítette.

Jelen Eszköztár a Legal Leaks angol nyelvű kiadvány fordítása alapján készült, kiegészítve a vonatkozó nemzeti joggal. A hatályos magyar jogszabály (1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról) 2012. január 1-ig van érvényben. Ettől a dátumtól kezdve a jogszabályt az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló törvény váltja fel. Az új törvény hatálybalépésekor a TASZ elkészíti és kiadja a Legal Leaks Eszköztár frissített változatát, melyet nyomtatott formátumban és online is elérhetnek majd a www.tasz.hu weboldalon.

ÁTTEKINTÉS: HASZNOS-E EZ NEKEM?

A Legal Leaks Eszköztár a média bármely területén - nyomtatott vagy online média, rádió, televízió - dolgozó újságíróknak, valamint azoknak a bloggereknek és más, információval foglalkozó szakembereknek szól, akiknek munkájuk során állami/kormányzati szervezetek vagy intézmények birtokában lévő adatokat kell megszerezniük.

Az eszköztár azoknak az újságíróknak szól, akik vagy a **saját országukban** nyújtanak be közérdekű adatok megismerésére vonatkozó kérelmet, vagy ilyen kérelmet **más országban** terveznek benyújtani. Az eszköztár az **Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezethez** tartozó - Európában, Közép-Ázsiában és Észak-Amerikában összesen 56 országot átfogó - régió közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó jogszabályainak összehasonlító elemzésére épül. A fenti régióban 45 ország rendelkezik a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó jogszabállyal, az elemzés ezekre is kiter.

A közérdekű adatok megismerésére vonatkozó jogszabályok többsége megfelel a nemzetközi szabványoknak és elvárásoknak, de ez alól vannak kivételek. A szövegben minden esetben jeleztük, ha a nemzeti jogszabály vagy gyakorlat eltér a szabványtól. A nemzetközi keretjogszabályokról a B. melléklet tartalmaz bővebb információt.

A C. melléklet az illetékes felügyeleti hatóságokat (adatvédelmi bizottság vagy ombudsman) sorolja fel, amennyiben ilyen hatóság működik; a felügyeleti hatóságok részletesebb felvilágosítással szolgálnak a közérdekű adatok megismerésének nemzeti szabályaival kapcsolatban, és segítséget nyújthatnak az adatkereséshez.

Csak oknyomozó újságíróknak szól-e ez a füzet? Nem, a közérdekű adatok megismerésének eszköztára minden újságíró számára hasznos. Az oknyomozó újságírók rendszeresen használják a közérdekű adatok megismerésére vonatkozó jogszabályokat, de az eszköztár mindenkinek segítségére lehet, aki részletesen fel kíván tární egy sztorit. Ugyanakkor a mindennapi történetek, mint például egy kórház modernizálásáról, vagy a falusi iskola terveiről szóló cikk is épülhet a közérdekű adatok megismerésére vonatkozó jogszabályok alapján megszerzhető információkra. Ezek a sztorik gyakran legalább olyan érdekesek az olvasók, hallgatók vagy nézők számára, mint a nagypolitikai eseményekről, vagy a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdeletről szóló történetek.

Mi a helyzet a területi vagy a helyi kormányzati szervekkel? Minden kormányzati szerv, így az önkormányzatok is rendelkeznek olyan adatokkal, amelyek a nyilvánosság számára relevánsak lehetnek. Néha a legfontosabb sztorik egy helyi vagy területi önkormányzatnak feltett, elsősorban egyszerűnek és egyértelműnek tűnő kérdésből születnek.

Használható-e az eszköztár akkor, ha az Európai Unióról vagy más nemzetközi szervezetről írok? A Legal Leaks Eszköztár tartalmazza az EU dokumentumaihoz való hozzáférés szabályait, és tartalmaz utalá-

sokat tarra vonatkozólag is, hogy hol található részletes információ más kormányközi szervezetek adataihoz való hozzáférésre vonatkozóan.

TV-ben dolgozom, képekre van szükségem! A legtöbb közérdekű adatokról, illetve információszabadságról szóló jogszabály kiterjed a közintézmények kezelésében lévő „bármely formában rögzített” adataira. Ez azt jelenti, hogy a közérdekű adatok megismeréséhez való jog a nyomtatott anyagok mellett az audiovizuális anyagokra is vonatkozik. A televíziós újságírók ezzel a jogukkal élve szereznek beszámolóikhoz képeket és audio-vizuális anyagokat, de a magyar szabályozás szerint az adatigénylés teljesítése nem teremthet aránytalan munkaterhet a teljesítőre nézve.

Nincs túl sok időm, kell-e ez nekem? Az újságíróknak általában a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó jogszabályokkal kapcsolatos legnagyobb aggálya a határidő: esetenként borzasztó hosszú idő 15, illetve 20 napot várni egy-egy válasza úgy, hogy az újságírónak sokszor napi, illetve néhány órás határidőket kell tartaniuk. Az eszköztár bemutatja, hogy hogyan lehet könnyen és gyorsan adatot kérni, és miután az ember benyújtott egy pár kérelmet, a válasza várva más munkával is lehet haladni. Amint a kért adat megérkezik, kiderülhet, hogy a történet meglepően érdekes, és érdemes volt várni rá - tény ugyanakkor, hogy az adatok megszerzéséért indított perek Magyarországon közel egy évig is elhúzódhatnak.

Minek vacakoljak ezzel? Úgysem válaszolnak a kérdéseimre! Meglepő, hogy a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvények

hatálya alatt milyen adatok ismerhetők meg, úgyhogy érdemes az adatkérésekkel próbálkozni. Még ha elutasítás vagy hallgatás is az egyedüli eredmény, abból is lehet cikket írni: a kormány hivatalosan megtagadta az adatszolgáltatást egy adott ügyben, illetve az állampolgári megkeresésre nem válaszolt. Az I. fejezet 15. pontja részletesen szól arról, hogy miként lehet az elutasító válaszokból cikketeket írni.

Szerintem tényleg nem fognak válaszolni; nyújthatok-e be kérelmet egy másik országban? Igen, a legtöbb országban bárki benyújthat közérdekű adatok megismerésére vonatkozó kérelmet. Hasznos módja ez az átláthatóság nemzetközi összehasonlításának, amellyel az adatkérő a saját kormányát is válasza ösztönözheti.

A hivatalos adatkérés tönkreteszi a kapcsolatomat a szóvivővel... Elsősorban a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló jogszabályok kezdeti szakaszaiban gyakori, hogy az illetékesek neheztelnek a hivatalos megkereséseket benyújtó újságírókra. Az I. fejezet 3. pontja részletesebben foglalkozik ezzel a kérdéssel, és néhány olyan stratégiával is szolgál, amely segíthet megoldani ezt a problémát.

Nem hiszem, hogy a főnökeim örülnének neki, ha jogi eszközökhöz folyamodnék. Azt gondolnák, hogy perrel fenyegetem a köztisztviselőket, és a költségeket majd nekik kell állniuk... Néha szükség van rá, hogy az ember meggyőzze a kollegáit, hogy mennyire hasznos a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényt használni. Az I. fejezet 2. pontjában javaslatokat teszünk rá, hogy miként lehet megváltoztatni a szerkesztőség hangulatát és a közérdekű

adatok nyilvánosságáról szóló jogszabályokhoz való hozzáállását, valamint néhány tippet arról, hogy mit lehet csinálni addig is.

Fontos tudni azt is, hogy a **magyar eljárás illetékmentes**, ezért nagy anyagi kockázatot nem jelent a peres eljárás megindítása. Pereszteség esetén jellemzően maximum 10-30 ezer forint ügyvédi költség merül csak fel, mert az rendkívül ritka, hogy szakértőt rendeljenek ki ilyen típusú eljárásban. A TASZ jogsegélyszolgálat pedig ingyenesen áll minden újságíró rendelkezésére jogi tanácsokkal, és esetenként jogi képviseléssel is.

Külföldi tudósítóként is kérhetek adatot? Igen, a legtöbb országban az adatkéréshez való jog mindenkit megillet. Előfordulhat, hogy a megkereséshez ismerni kell az ország hivatalos nyelvét, de amennyiben valaki egy másik országban él, általában talál valakit, aki segít lefordítani az adatkérési megkeresést (lásd még a következő bekezdést). Magyarországon idegen nyelven is lehet kérni közérdekű adatot, és jelezni kell, ha a választ is az adott idegen nyelven kéri az igénylő, a fordítással kapcsolatban felmerülő költségeket azonban meg kell fizetni.

Szeretnék más országban adatot kérni, de nem beszélem az ország nyelvét. Ebben az esetben lehetséges a Legal Leaks hálózathoz fordulni (a részletekért lásd www.LegalLeaks.info); a hálózat olyan újságírókat ajánl az adott országban, akik segít lefordítani az adatkérést, vagy adott esetben be is nyújtja azt (lásd a II. fejezet 4. pontját).

Teljes adatbázisokhoz szeretnék hozzáférni. Lehetséges-e ez? Egyre inkább lehetőség van nem csak egyes adatok, hanem

teljes adatbázisok megismerésére. Ez óriási lehetőséget jelenthet azoknak az újságíróknak, akik hajlandók az adatbázisokat feldolgozva kikutatni az abban foglalt érdemi adatokat. A II. fejezet 6. pontjában részletesebben olvashat a közelmúltban nyilvánosságra hozott kormányzati adatbázisokról. A Legal Leaks csapata pedig segít a Computer Assisted Reporting technikák képzési lehetőségeinek megismerésében.

Aggódok a személyes adataim biztonságáért. Amennyiben az adatok számos különböző forrásból származnak - ideértve a közintézményeket és más kutatási módokat vagy forrásokat is - az információk kombinációja rendkívül kényessé válhat. A korrupció, vagy korrupcióval gyanúsított közintézmények közérdekű adatok kiadása iránti megkeresése a tisztviselőket agresszívvá teheti, és jogellenes reakciókat válthat ki belőlük. Az újságírónak esetleg lehallgatják a telefonját, betörhetnek a számítógépébe, követhetik, vagy más zaklatás áldozatává válhat. Magyarországon - ezt elkerülendő - lehetőség van anonim adatigénylésre (ld. I. fejezet 9. pont).

Az oknyomozó újságírók ugyanakkor a zaklatás kockázatának bizonyos fokig minden országban ki vannak téve. A kockázatot minden országban és minden esetben gondosan mérlegelni kell, megfelelő adatbiztonsági technikák segíthetnek a kockázat csökkentésében. A **Tactical Technology Collective** kiegészítő adatbiztonsági eszköztára további hasznos információkat tartalmaz e témáról (www.tacticaltech.org).

A LEGFONTOSABB TANÁCSOK KÖZÉRDEKŰ ADATOKKAL KAPCSOLATBAN

Gyors útmutató a Legal Leaks eszköztárhoz

1. Tervezzon előre, takarítson meg időt! Ha információt keres, gondoljon rögtön a hivatalos adatkérésre. Jobb, ha nem várja meg, míg minden egyéb lehetőséget kimerített. Időt takaríthat meg, ha a munka elején nyújtja be az adatigénylést, és ezzel egyidejűleg egyéb kutatási tevékenységet végez.

2. Kezdje egyszerűen! Minden országban érdemes egyszerű adatkéréssel kezdeni, és az első választ követően benyújtani a további kérdéseket. Ezzel elkerülheti, hogy a válaszadó az „össze-tett kérdésre“ való hivatkozással meghosszabbítsa az ügyintézési határidőt.

3. Nyújtson be egyidejűleg több kérelmet! Ha nem biztos abban, hogy hová kell benyújtani az adatigénylést, semmi akadálya annak, hogy egyidejűleg kettő, vagy akár három helyre küldjön kérelmeket. Előfordulhat, hogy a különböző szervek eltérő válaszokat adnak, és ez akár segítségére is lehet az adott téma feldolgozásában. A magyar információszabadság törvény 30.§ (6) bekezdése értelmében a közfeladatot ellátó szervnek a közérdekű adatok megismerésére irányuló igények teljesítésének rendjét rögzítő szabályzatot kell készítenie. A szabályzat alapján megállapítható, hogy az adott szerv mely egységhez vagy dolgozójához lehet küldeni a közérdekű adatigénylést. Keresse meg az adatkezelő honlapján a közérdekű adatigénylésről szóló útmutatót!

4. Tegyen említést a közérdekű adatok megismeréséhez való jogról! Rendszerint a jogszabályok nem követelik meg a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó jogszabály, illetőleg az információszabadságról szóló törvényhely megjelölését, ez azonban hasznos lehet, mert kitérnek belőle, hogy a kérelem benyújtója tisztában van a jogaival, és ösztönzi a kérelem korrekt, jogszerű elbírálását. Magyarországon az adatigénylést az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 26.§, illetve 28-30.§-ra kell alapítani. Megjegyzendő, hogy az EU-hoz benyújtott kérelemben fel kell tüntetni, hogy az dokumentumokhoz való nyilvános hozzáférésre irányul, és érdemes további pontos utalást tenni a 1049/2001/EK rendeletre. Javasolt a megkeresést a hivatalos közlések adott országban elfogadott nyelvezetének megfelelően, udvariasan megfogalmazni.

Emlékeztető: Magyarországon, és általában sehol sem kell megmondania, hogy miért kéri az adatot, mint ahogyan azokra a kérdésekre sem kell válaszolnia, hogy mi az adatkérés oka, illetve hogyan kívánja felhasználni a kért adatokat.

5. Árulja el, hogy újságíró! Ha a vonatkozó jogszabály szerint csak magánszemély kérhet adatot, de Ön a közintézménnyel tudatni akarja, hogy újságíró, az adatigénylést az Ön által kép-

viselt médium fejéces papírjára írhatja. Mielőtt ezt megtenné, győződjön meg róla, hogy munkáltatója ezzel egyetért-e. A másik lehetőség az, ha a levélben vagy e-mailben megemlíti, hogy Ön újságíró és/vagy, hogy milyen szervezetnek dolgozik. Magyarországon, amennyiben az újságíró nem kíván személyesen szerepelni, mint adatigénylő, az adatigénylést a szervezet képviselőjének - jellemzően a főszerkesztőnek - kell aláírnia.

6. ...vagy ne árulja el, hogy újságíró! Amennyiben a munkahelyéről e-mailben küldi az adatigénylést, gyakran egyértelműen kiderül, hogy Ön újságíró. Ha nem akarja magát elárulni, érdemes más, például webalapú (gmail/hotmail/yahoo, stb.) email címet használni.

7. Rejtse el a kérdést egy általánosabb kérdésben! Ha úgy dönt, hogy a valós kérdést egy általánosabb kérdésben rejti el, akkor kérdését elég általánosan kell megfogalmaznia ahhoz, hogy megkapja rá a várt információt, de nem túl általánosan, nehogy a kérdés zavarossá váljon, vagy elriassa a válaszadót. Jellemzően ugyanakkor a pontos és világos kérelmekre általában gyorsabb és jobb válasz érkezik.

8. Számoljon a kivételekkel! Ha úgy véli, hogy az adatigénylése a kivételek körébe tartozhat, a megkeresés megszövegezésekor válassza szét az esetleg érzékeny adatokra vonatkozó kérdést azoktól a kérdésektől, amelyekre a józan észre hagyatkozva feltehető, hogy nem vonatkoznak a kivételek. Ezt követően válassza ketté a kérdéseket és a két adatigénylést külön nyújtsa be.

9. Nézzon utána a költségekre vonatkozó szabályoknak! A kérelem benyújtását megelőzően nézzon utána az adatigénylés benyújtását vagy kézhezvételét terhelő díjakra, illetve illetékekre vonatkozó szabályoknak. Így ha egy köztisztviselő hirtelen pénzt kér az adatszolgáltatásért, Ön tisztában lesz a jogaival és kötelezettségeivel. A magyar szabályozás szerint az adatot kezelő szerv kizárólag a másolat készítéséért - legfeljebb az azzal kapcsolatban felmerült költség mértékéig terjedően - állapíthat meg költségtérítést, amelynek összegét az igénylő kérésére előre közölni kell.

10. A másolási költsége elkerülése érdekében kérjen elektronikus dokumentumokat! A másolás és a postai küldemények költségeinek elkerülése érdekében az adatigénylésben említse meg, ha elektronikus formában szeretné megkapni a kért adatot. Így elkerülheti a díjfizetési kötelezettséget, kivéve persze, ha a kért adat elektronikusan nem áll rendelkezésre; napjainkban a még nem digitalizált dokumentumokat is rendszerint be lehet scannelni és e-mail csatolmányaként elküldeni. A magyar szabályok úgy rendelkeznek, hogy az adatigénylésnek közérthető formában és - amennyiben az aránytalan költséggel nem jár - az igénylő által kívánt technikai eszközzel, illetve módon kell eleget tenni. Az adatigénylést nem lehet elutasítani arra való hivatkozással, hogy annak közérthető formában nem lehet eleget tenni.

11. Kérjen betekintést az iratokba! Ha közel lakik ahhoz a helyhez, ahol az információt tárolják (például a fővárosban lakik, ahol az Országos Levéltár és számos más közintézmény ta-

lálható), kérheti az eredeti okiratokba való betekintés engedélyezését is. Ez hasznos lehet, ha olyan adat után kutat, amely sok különböző dokumentumban található szétszórva. A betekintés elvileg díjtalan, és azt olyan időpontban kell lehetővé tenni, amely az Ön számára megfelelő és kényelmes, de tudnia kell, hogy a betekintés jogát a magyar törvény külön nem szabályozza, így csak az adatszolgáltatás egyik módjának lehet tekinteni a betekintési jogot.

12. Tartsa meg a másolatokat! Javasoljuk, hogy írásos igénylést nyújtson be és arról őrizzen meg egy papír alapú vagy digitális másolatot, hogy a későbbiekben bizonyítani tudja, hogy a kérelmet elküldte, arra az esetre, ha például a válaszadás elmaradása miatt fellebbezést kellene benyújtania. Ez bizonyítékként szolgálhat arra vonatkozólag is, hogy az adatigénylésre sor került, ha később cikket akar az igénylésből írni. Őrizze meg a postai úton küldött tértivevényt, illetve a fax visszaigazolást! Ezekre az esetleges jogorvoslat során szüksége lesz.

13. Az adatigénylés nyilvánosságra hozatalával gyorsítsa meg a válaszadást! Ha egy cikkben megemlíti, vagy önmagában leadja azt a hírt, hogy adatot igényelt, ez a közintézményt arra ösztönözheti, hogy a kérelemmel foglalkozzon, és azt megválaszolja. A hírt frissíteni lehet a válasz megérkezésekor - illetve, ha a határidő letelt, és válasz nem érkezett, ez is hírértékkel bírhat. Mindez azzal a további előnnyel jár, hogy felhívja a nyilvánosság figyelmét a közérdekű adatok megismerésének jogára, és arra, hogy ez a jog gyakorlatban miként is működik.

14. Készüljön fel a fellebbezésre vagy a perindításra az elutasítás vagy a hallgatás esetén! Előre nézzen utána a jogi lehetőségeknek, beleértve a fellebbezés benyújtására vagy a perindításra rendelkezésre álló határidőt is. Ha nem biztos abban, hogy az első fellebbezés során hogyan kell eljárni, kérje az adatvédelmi bizottság/biztos vagy az ombudsman segítségét. Ha nincs ilyen intézmény, próbálja meg felhívni az elutasító határozatot kibocsátó szervet és kérdezze meg őket a fellebbezési lehetőségekkel kapcsolatban. Amennyiben még mindig gondban van, értesítse az Access Info-t és mi megpróbálunk Önnek segíteni azzal, hogy megadjuk egy civil szervezet vagy ügyvéd elérhetőségét az Ön országában. Magyarországon a közérdekű adatok közzétételének megtagadása (a szerv hallgatása is megtagadásnak minősül), vagy a válaszadási határidő leteltét követő 30 napon belül kell megindítania az eljárást.

15. Írjon az elutasításról! Az adatigénylést követően az adat közzétételének megtagadása gyakran már önmagában hírértékkel bír. Legyen kreatív és konstruktív az elutasítás tényével kapcsolatban, szerezen példákat más országokból, kérje ki szakértők véleményét, térjen ki a közérdek fontosságára az adat nyilvánosságra hozatalával kapcsolatban, és próbálja meg felhasználni a cikket az állam átláthatóságának fontosságáért szemponyjából.

16. Készítsen sablont az adatigénylésekhez és a perindításokhoz! Ezzel Önmagának és esetleg kollegáinak is sok időt takaríthat meg.

17. Kérjen segítséget, hogy a szövegével beszélhessen a problémákról! Amennyiben úgy véli, hogy a hivatalos szövegek haragszanak Önre, amiért a közérdekű adatok megismeréséről szóló jogszabályban biztosított jogaival él, beszéljen a Legal Leaks csapatával, és/vagy a helyi információszabadsággal foglalkozó szervezettel vagy újságíró-szövetséggel. Magyarországon a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) folyamatosan és hatékonyan nyújt jogi segítséget ilyen ügyekben a hozzá forduló újságíróknak.

18. Vonja be kollegáit a közérdekű adatigénylésbe! Amennyiben munkatársainak kétségei vannak a közérdekű adatkérések értékével kapcsolatban, a meggyőzés egyik legjobb módja, ha a közérdekű adatigénylés során szerzett adatból cikket ír. Javasoljuk továbbá, hogy a végleges anyagban tegyen említést arról, hogy törvényben biztosított jogaival él, így növeli a cikk értékét és felhívja a nyilvánosság figyelmét a közérdekű adatokhoz való hozzáférés jogára.

19. Nyújtson be nemzetközi kérelmeket! Az adatigényléseket egyre több helyen elektronikusan is be lehet nyújtani, úgyhogy nem számít, hogy Ön hol lakik. Amennyiben Ön nem abban az országban él, ahol az adatigénylést be akarja nyújtani, bizonyos esetekben a kérelmet a követségeknek is lehet küldeni, amely azt a megfelelő állami szerv felé továbbítja. Erről a lehetőségről először az adott nagykövetséget kell megkérdezni - ugyanakkor az alkalmazottak nem mindenütt képzetek a közérdekű adatok nyilvánossága témájában, és amennyiben ez a helyzet, úgy biztonságosabb az adatigénylést közvetlenül az illetékes állami szervhez benyújtani.

I. A KÖZÉRDEKŰ ADATOK MEGISMERÉSÉHEZ ÉS AZ ÚJSÁGÍROI KUTATÁSHOZ VALÓ JOG

Ebben a fejezetben lépésről-lépésre bemutatjuk, hogyan kell a kérelmeket benyújtani, és ennek során figyelembe vesszünk néhány olyan stratégiai és taktikai megközelítési módszert, amely fontos a közérdekű adatokhoz való hozzáférésre vonatkozó jogszabályokat alkalmazni kívánó újságírók számára.

1. Mi a legmegfelelőbb idő az adatigénylés benyújtására?

Amennyiben kormányzati szervtől akar közérdekű adatot igényelni, elképzelhető, hogy már más módon is megpróbálta megszerezni az adatokat, sikertelenül. Sok újságíró csak utolsó lehetőségként, más, eredménytelen próbálkozásokat követően nyújt be először közérdekű adat megismerése iránti kérelmet. Jellemzően az adatigénylésekre az általános lehetőségeket, az internetes kutatást, a telefonhívásokat, a szóvivővel, illetve a szervezeten belüli kapcsolatokkal folytatott megbeszéléseket követően kerül sor. Számos újságíró ezeket a hagyományos módszereket részesíti előnyben, mielőtt a hivatalos adatigénylést elküldené.

Vannak azonban olyan esetek, amikor nem érdemes időt fecsérelni az információszerzés egyéb módjaira, és közvetlenül az adatigénylést célszerű benyújtani:

- » Ha sejti, hogy a közérdekű adatok megismerésére vonatkozó jogszabályban foglalt hivatalos jogi eljárás nélkül nem fog hozzájutni a kívánt adatokhoz;
- » Az a véleménye, hogy az a közérdekű adatok nyilvánossága és az információkhoz való jog remek dolog, és erősíteni akarja ezt a jogot azzal, hogy minél többet él vele.

TIPP! Tervezzen előre, takarítson meg időt! Amennyiben információt keres, gon-

doljon rögtön a hivatalos adatkérésre. Jobb, ha nem várja meg, míg minden egyéb lehetőséget kimerített. Időt takarít meg, ha a kutatás elején nyújtja be az adat megismerése iránti kérelmet, és ezzel egyidejűleg egyéb kutatási tevékenységeket végez.

2. A szerkesztőség közérdekű adatokhoz való hozzáállása

Van az Ön média-munkáltatójának kialakult gyakorlata arra, hogy miként kell az információszerzéshez a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló jogszabályokat felhasználni? Ha nincs, Ön lehet az első, aki ezt megteszi, és ehhez esetleg meg kell változtatnia a szerkesztőségi hozzáállást. Különösképpen a szerkesztőt és a főnököket kell meggyőzni arról, hogy a közérdekű adatok megismerésére vonatkozó kérelmek benyújtása és nyomkövetése nem elvesztegetett idő, hanem az újságírói tevékenység valóban hasznos része. Reméljük, hogy a Legal Leaks eszköztár egyes pontjai segítenek majd az érvelésben.

Ha ellenállásba ütközik, íme néhány dolog, ami segíthet:

- » Ne sajnálja az időt arra, hogy elmagyarázza a kollegáknak a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló jogszabályt, és mielőtt egy megbeszélésen felvetné a témát, szerezzen támogatókat az információs szabadság szerkesztőségi stratégiába való beépítéséhez;

» Gyűjtsön beszámolókat saját országából vagy más országokból arról, hogy a közérdekű adatok nyilvánossága miként eredményezett erős cikkeket, és exkluzív anyagokat (további információért ld. www.legal-leaks.info, vagy a TASZ weboldalát, a www.tasz.hu-t). Közérdekű adatok igénylésével kezdődtek az elmúlt években többek közt a rektorok és állami cégek vezetőinek fizetéséről, a Sávoly-ügyről, a Grippen-ellen-tételezésről szóló cikkek);

» Magyarázza el a kollegáinak, hogy a közérdekű adatok megismerése nem csak az oknyomozó újságírók számára fontos, hanem szinte bármely cikkhez kutatást végző minden tudósító, és mindenfajta médium számára;

» Szervezen képzést és hívjon meg szakértőket a helyi közérdekű adatok nyilvánosságával szervezettől. Ezzel segít kollegáinak a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény megértésében és az azzal kapcsolatos tévhitek eloszlításában, így az adatkérés nem tűnik majd számukra felesleges feladatnak (további információért, és a képzéshez megkereshető helyi szakértők elérhetőségéért lépjen kapcsolatba a Legal Leaks csapattal);

» Nyújtson be néhány adatigénylést saját kezdeményezése alapján, majd írjon belőlük cikket. Ossa meg a tapasztalatot a kollegáival, és bátorítsa őket arra, hogy próbáljanak meg élni a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényben biztosított jogaikkal;

» Amennyiben dolgoznak külföldi tudósítók olyan országokban, ahol jól működnek a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló jogszabályok, az információszerzés érdekében, valamint annak bemutatására, hogy a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló jogszabály hogyan eredményezhet hasznos

cikkeket, beszélje meg velük, hogy nyújtsanak be néhány adatigénylést.

TIPP! Vonja be kollegáit a közérdekű adatok megismerésébe! Amennyiben munkatársainak kétségei vannak a közérdekű adatkérések értékével kapcsolatban, a meggyőzés egyik legjobb módja, ha cikket ír a közérdekű adatigénylés során szerzett információkból. Javasoljuk továbbá, hogy a végleges anyagban tegyen említést arról, hogy törvényben biztosított jogával élt, így növeli a cikk értékét és felhívja a nyilvánosság figyelmét is a közérdekű adatokhoz való hozzáférés jogára.

3. Adatigénylések és sajtószóvivők

Amennyiben egy adott állami szervezethez első alkalommal nyújt be közérdekű adat megismerése iránti kérelmet, érdemes fontolóra vennie az adott szervezet szóvivőjével való kapcsolatát. A szóvivő feladata az, hogy az információt kedvezőbb megvilágításban láttassa, és jó viszonyt tartson fenn az újságírókkal. Előfordulhat, hogy a szóvivők a saját hatáskörük aláadására irányuló agresszív lépésként értékelik a közérdekű adat megismerése iránti kérelmet.

Az Access Info több olyan esetet is ismer Európából, illetve Dél-Amerikából, amikor a szóvivők telefonon hívták fel az újságírókat, hogy minősíthetetlen hangnemben kifogásolják az adatigénylések benyújtását. Volt eset, amikor a szóvivő azt kifogásolta, hogy a média nem megfelelő kezelése miatt a főnökei előtt bajba kerül.

A szóvivővel fennálló viszonytól függően tehát talán érdemes lehet beavatnia a szóvivőt abba,

hogy adatigénylést készül benyújtani, és elmagyarázni, törvény által biztosított jogával kíván élni, valamint, hogy szándékosan él-e joggal, és nem a szóvivőt keresi meg. Ezeket az érveket érdemes észben tartania arra az esetre, ha esetleg Ön is dühös telefonhívást kapna.

Problémát jelent az is, ha az adatigénylést feldolgozó személy - miután meggyőződött róla, hogy az igénylés egy újságírótól származik - a szóvivő felé továbbítja a kérelmet ahelyett, hogy azt közérdekű adat megismerése iránti kérelemként kezelné. Ennek nem szabad megtörténnie, és amennyiben mégis sor kerül rá, Önnek panaszt kell tennie a közintézménynél, és világossá kell tennie, hogy azt szeretné, kérelmét ugyanúgy kezeljék, mint mások kérelmeit. Magyarországon jellemzően érdemes a megkeresett szerv vezetőjének címezni az igényléseket.

Beszéljen más újságírókkal és kérdezze őket az adatigényléssel kapcsolatos tapasztalataikról, valamint arról, hogy volt-e gondjuk panaszkodó szóvivőkkel, vagy azzal, hogy a kérelmüket nem úgy kezelték, mint általában a közérdekű adatok megismerése iránti kérelmeket. Amennyiben a probléma általános, érdemes azt esetleg az újságírók érdekképviselői szervezeteinek felvetni, és elérni, hogy a szervezetek az ügyben a kormány, illetve az adatvédelmi biztos előtt fellépjenek. A tapasztalatokból akár cikket is lehet írni.

TIPP! Kérjen segítséget, hogy a szóvivővel beszélhessen a problémákról! Amennyiben úgy véli, hogy a hivatalos szóvivők haragszanak Önre, amiért a közérdekű adatok megismeréséről szóló jogszabályban biztosított jogaival él, beszéljen a Legal Leaks

csapattal, és/vagy a helyi információszabadsággal foglalkozó szervezettel, például a TASZ-al, vagy újságíró szervezetekkel. Az előbbi szervezetek segíthetnek felkarolni a témát, és például az újságírók törvényben biztosított jogairól szóló képzést szervezhetnek a szóvivők részére. Támogatásukkal segíthetik továbbá a közérdekű adat megismerésére vonatkozó hivatalos kérelmek megfelelő elbírálásával kapcsolatos, kormányval folytatott párbeszédet.

4. Hová nyújtsa be az adatigénylést?

Miután tudja, hogy milyen adatot szeretne kérni, meg kell találnia az adatkezelő állami szervet. Az esetek többségében ez teljesen nyilvánvaló lesz, de előfordulhat, hogy kétségei támadnak, amely esetben érdemes a hatáskörrel rendelkező szervezetek honlapjait átnézni annak megállapítására, hogy a közülnük melyik lehet illetékes az adott területen. Egy gyors telefon az egyes intézményeknek tovább tisztázhatja a helyzetet. Így arról is meggyőződhet, hogy a szervezet a közérdekű adatokhoz való hozzáférésről szóló nemzeti törvény hatálya alá tartozik-e, ha esetleg nem lenne benne biztos. A magyar szabályozás szerint kizárólag az a szerv kötelezhető adatszolgáltatásra, amely kezeli az adatot. Adatkezelő az a szerv vagy személy, amely az adatokon bármely műveletet végez, így adatot gyűjt, összesít, rögzít, felhasznál, zárol vagy töröl.

Emlékeztető: a telefonhívás során nem kell megemlítenie, hogy újságíró, mint ahogyan azt sem, hogy miért kéri az adatot, kiváltképpen akkor nem, ha úgy véli, hogy ezzel az Ön számára hátrányos folyamatokat indítana be az adott intézményen belül.

TIPP! Nyújtsa be egyidejűleg több kérelmet! Ha nem biztos abban, hogy hová kell benyújtani a kérelmet, semmi akadálya annak, hogy egyidejűleg kettő, vagy akár három helyre küldjön kérelmeket. Előfordulhat, hogy a különböző szervek eltérő válaszokat adnak, de ez segítségére lehet a vizsgált témában rendelkezésre álló információt illetően. A magyar adatvédelmi törvény 20. § (8) bekezdése alapján elvileg megállapítható, hogy pontosan kinek, mely személynek vagy szervnek kell elküldeni a kérelmet (pl.: az önkormányzatokat érintő kérdésekben a közérdekű adat megismerése iránti kérelmet a polgármesteri hivatalnak kell küldeni).

5. Elárulja-e, hogy újságíró?

Előnyei és hátrányai is vannak annak, ha elárulja, hogy az adatigénylést újságírói minőségében nyújtja be.

ELŐNYÖK

Több adat: egyes országokban az újságírók a magánszemélyeknél gyorsabb és részletesebb válaszokat kapnak. Ennek valójában nem kellene így működnie, de ez a gyakorlati tapasztalat, és Ön kihasználhatja ezt a pozitív diszkriminációt.

Olcsebb: egyes országokban az újságírókat díjmentesen illetik meg a közérdekű adatok. Ez a helyzet az Egyesült Államokban, ahol a kutatás költségeit engedik el, illetve Szerbiában, ahol az újságíróknak nem kell fizetniük a fénymásolásért.

Gyorsabb: egyes országokban az újságírók kedvezőbb elbánásban részesülnek, és más igénylőknél rövidebb idő alatt kapják meg a kért adatot.

HÁTRÁNYOK

Visszautasítás: az újságírói státusz felfedése növelheti a válaszadási ellenállást az attól való félelem okán, hogy az adatokból kritikus hangvételű cikk születhet.

Adatmegsemmisítés: az újságírói státusz felfedése arra indíthatja a köztisztviselőket, hogy a korrupciós ügyek, bűncselekmények vagy más jogsértések eltitkolása érdekében elrejtsek, vagy akár megsemmisítsék az adatokat.

Az exkluzivitás elvesztése: amennyiben az Ön országában a benyújtott adatigénylésekről vezetett nyilvántartás bárki számára hozzáférhető (egyes országokban az interneten közzéteszik az igényléseket), az újságíróként benyújtott adatigénylés más újságírók számára is jelzi, hogy Ön a sztorin dolgozik.

Nem vagyok jogász: el kell olvasnom az információszabadságról szóló törvényt?

Nem feltétlenül. Azzal kell tisztában lennie, hogy egy adatigénylést hogyan kell benyújtani. A közérdekű adatok nyilvánosságában jártas helyi szakértő ezt el tudja magyarázni. Ezzel együtt azonban az alapvető szabályok ismerete érdekében hasznos átolvasni a közérdekű adatok megismerését szabályozó információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvényt. Ezen túlmenően - illetőleg, ha nem szeret jogszabályokat olvasgatni, akkor e helyett - szakértő segítségét lehet kérni, aki elmondja, hogy miként kell az adatigénylést benyújtani. A Legal Leaks honlapján részletes információt talál az egyes országok adatigénylési eljárásaira, a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó jogszabályokra vonatkozóan, valamint megtalálja a szakértők elérhetőségét, akiktől segítséget kérhet.

TIPP! Árulja el, hogy újságíró... ha a vonatkozó jogszabály szerint csak magánszemély kérhet adatot, de Ön a köztisztviselőként tudatni akarja, hogy újságíró, az adatigénylést az Ön által képviselt médium felelős papírjára írhatja, ha ezzel a szerkesztőség vezetője is egyetért. A másik lehetőség az, ha a levélben vagy e-mailben megemlíti, hogy Ön újságíró és/vagy, hogy milyen szervezetnek dolgozik. **...vagy ne árulja el, hogy újságíró!** amennyiben a munkahelyéről e-mailben küldi az adatigénylést, gyakran egyértelműen kiderül, hogy Ön újságíró (pl.: jsmith@daily-times.com). Ha nem akarja magát elárulni, érdemes más, például webalapú (gmail/hotmail/yahoo, stb.) email címet használni.

6. Mit írjon az adatigénylésbe?

Javasoljuk, hogy a kérelemben világosan és pontosan határozza meg, hogy mely adatokra vagy információra van szüksége. A legtöbb esetben a jogszabály nem követeli meg, hogy hivatalos utalással határozza meg a kért iratot (Olaszország kivételét jelent ez alól). Ugyanakkor próbálja magát az adatigénylésre válaszoló köztisztviselő helyébe képzelni: a pontos adatigénylés segíti a kért adat meghatározását.

sát. Egy jól megírt adatigénylés csökkenti annak az esélyét, hogy a megkeresett intézmény a kérelmet arra való hivatkozással utasítsa el, hogy az nem elég világos (bár, ahogyan ezt korábban megjegyeztük, a legtöbb jogszabályban a kérelem pontosítása a köztisztviselő feladata). Magyarországon a Legfelsőbb Bíróság egy ügyben kimondta, hogy „a közérdekű adat megismerése iránti kérelemnek egyértelműnek és határozottnak kell lennie, mert az adatkezelő anélkül nem képes az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítésére, ezért a kérelmet alappal utasítja el”. Az adatkezelő a törvény 28.§ (3) bekezdése értelmében köteles felhívni az igénylőt az adatigénylés pontosítására, ha az adatigénylés nem egyértelmű.

A legelső adatigénylés esetében aránylag egyszerű kérést érdemes megfogalmazni, és nem tanácsos túlságosan nagy terjedelmű információt, vagy ugyanabban a levélben egyszerre többféle adatot kérni. Így jobb esélye van arra, hogy gyors választ kapjon, és ha szükséges, a későbbiekben lehet pótlólagos kérelmet is benyújtani. Amennyiben sokféle adatot kér, érdemes több, témára lebontott kérelmet be-

nyújtani: ez a köztisztviselőt is segíti abban, hogy válaszára a megfelelő osztályok felé továbbítsa az adatigényléseket.

Javasolt a megkeresést a hivatalos közlések az adott országban elfogadott nyelvezetének megfe-

Tisztelt Polgármesteri Hivatal!

Kérem, hogy küldjék meg részemre az önkormányzat és a XY Kft. Köztölt 2011-ben kötött tanácsadói szerződés másolatát.

Közérdekű adatigényléssel fordulok Önökhöz az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 26.§ és 28-30.§ alapján. Kérem, hogy ennek megfelelően a megkeresés átvételétől számított 15 napon belül az adatigénylésnek tegyenek eleget. A legegyszerűbb technikai megoldás érdekében kérem, hogy lehetőleg a email címre vagy .doc vagy .pdf kiterjesztésű file-okban egy Cd lemezre mentve rögzítsék és küldjék meg címemre (1084 Budapest,), így az adatok környezetbarát módon és könnyen kezelhetően ismerhetőek meg. Természetesen az ezzel kapcsolatos indokolt költséget megtérítem, ehhez egy csekkre vagy bankszámlaszámra és az összeg előzetes megjelölésére van szükségem.

Üdvözlettel:

Gipsz Jakab

Budapest, Kukac utca 15.,

e-mail: gipszjakab@gmail.com

lelően, udvariasan megfogalmazni.

Tisztelt Hölgyem, Uram!

Kérem, hogy tájékoztasson, hogy az önkormányzati költségvetésben előirányzott iskolafelújítás címszó alatt pontosan milyen munkálatokat terveznek? Kérem, hogy tájékoztasson, hogy nyílt vagy meghívásos közbeszerzés keretében kérnek ajánlatokat?

Közérdekű adatigényléssel fordulok Önökhöz az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 26.§ és 28-30.§ alapján. Kérem, hogy ennek megfelelően a megkeresés átvételétől számított 15 napon belül az adatigénylésnek tegyenek eleget. A legegyszerűbb technikai megoldás érdekében kérem, hogy lehetőleg a email címre vagy .doc vagy .pdf kiterjesztésű file-okban egy Cd lemezre mentve rögzítsék és küldjék meg címemre (1084 Budapest,), így az adatok környezetbarát módon és könnyen kezelhetően ismerhetőek meg. Természetesen az ezzel kapcsolatos indokolt költséget megtérítem, ehhez egy csekkre vagy bankszámlaszámra és az összeg előzetes megjelölésére van szükségem.

Üdvözlettel:

Gipsz Jakab

Budapest, Kukac utca 15. e-mail: gipszjakab@gmail.com

TIPP! Tegyen említést a közérdekű adat megismeréséhez való jogról! Rendszerint a jogszabályok nem követelik meg a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó jogszabály, illetőleg az információs szabadságról szóló törvényhely megjelölését, ez azonban hasznos lehet, mert kitérnek belőle, hogy a kérelem benyújtója tisztában van a jogaival, és ösztönzi a kérelem korrekt, jogszerű elbírálását. Magyarországon az adatigénylést az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 26.§ és 28-30.§-ra kell alapítani.

Jó tudni, hogy az EU-hoz benyújtott kérelemben fel kell tüntetni, hogy az dokumentumokhoz való nyilvános hozzáférésre irányul, érdemes tovább pontos utalást tenni a 1049/2001/EK rendeletre. Magyarországon a jogszabály bár nem követeli meg, mégis érdemes az adatigénylésbe belefoglalni a jogszabályi hivatkozást, mert így tudja az adatkezelő, hogy törvényi kötelessége a kért adatot kiadni, és az nem mérlegelés kérdése. A tapasztalat azt mutatja, hogy Magyarországon sajnos nem minden esetben ismerik el a közfeladatot ellátó szervek, hogy közérdekű adatigényléssel állnak szemben.

Emlékeztető: nem kell megmondania, hogy miért kéri az adatot, mint ahogyan azokra a kérdésekre sem kell válaszolnia, hogy mi az adatkérés oka, illetve hogyan kívánja felhasználni a kért adatot.

Egy tipikus példa a **dokumentumok nyilvánosságára vonatkozó kérelemre:**

Példa a közérdekű adatok megismerésére vonatkozó kérelemre:

7. A valós egy kérdés általánosabb kérdésbe rejtése

Ha attól tart, hogy a kérelem a közintézmény tudomására hozza, hogy Ön egy adott sztorin dolgozik, vagy egy meghatározott adatot akar megszerezni, érdemes lehet a kérdést egy általánosabb kérdésbe rejtteni.

Így tehát, a fenti mintalevelek esetében egy általánosabb megfogalmazást kellene használnia.

TIPP! Bújtassa a kérdést egy általánosabb kérdésbe! Ha úgy dönt, hogy a valós kérdést egy általánosabb kérdésben rejtje el, akkor a kérdését elég általánosan kell megfo-

galmaznia ahhoz, hogy megkapja rá a várt információt, de mégsem túl általánosan, ne-hogy a kérdés zavarossá váljon, vagy elriassza a válaszadót. Ugyanakkor jellemzően a pontos és világos kérelmekre általában gyorsabb és jobb válasz érkezik.

8. Számoljon a lehetséges kivételekkel!

Ellenőrizze, hogy a keresett információ nem esik-e a II. fejezet 9. pontjában felsorolt kivételek hatálya alá. Előfordul, hogy a kivétel alkalmazására a kért adat érzékeny politikai jellege miatt kerül sor.

Tegye fel magának a kérdést: korlátozhatja-e a kormányzati szerv valamelyik kivétel alkalmazásával az információhoz való hozzáférést?

Még ha a fenti kérdésre igen is a válasz, akkor se engedje, hogy a kivételek eltántorítsák. Számos országban az a tapasztalat, hogy ami-

ről úgy gondolnánk, hogy elutasítják, azt nyilvánosságra hozzák - és amiről pedig úgy gondoljuk, hogy nyilvánosságra hozzák, azt elutasítják. A **Legal Leaks honlapja esettanulmányokat** tartalmaz erről a témáról.

TIPP! Számoljon a kivételekkel! Ha úgy véli, hogy az adatigénylése a nyilvánosság főszabálya alóli kivételek körébe tartozhat, a megkeresés megszövegezésekor válassza szét a nyilvánosság elől esetlegesen elzárható adatokra vonatkozó kérdést azoktól a kérdésektől, amelyekről alapos okkal feltételezhető, hogy nem tartoznak az eltitkolható adatok körébe. Ezt követően válassza ketté a kérdéseket és a két adatigénylést külön nyújtsa be.

Például: Katonai helikopterekhez tartozó új felszerelések költségeivel kapcsolatban kér adatot. Ezt a kérdést két részre lehet bontani: egyrészt arra, hogy mennyi pénz került elköltetésre, másrészt arra, hogy a pénzt mire költötték (pl.: milyen típusú rakétákat vásároltak). Amennyiben az adásvétel tárgyára vonatkozó kérdés elutasításra is kerül, még mindig van esélye arra, hogy választ kapjon az adásvétel összegére vonatkozó kérdésre.

TIPP! Hozza nyilvánosságra, hogy közérdekű adatot kért! Az újságíró másik lehetősége az elutasítás elkerülésére az, ha cikket ír, vagy hírt ad arról, hogy közérdekű adatigénylése iránti kérelmet nyújtott be. Ez a megkeresett intézményt arra ösztönözheti, hogy a kérelemmel foglalkozzon, és azt megválaszolja.

Például: ha a rádióadó, amelynek Ön dolgozik, a helyi kórházban tapasztalt gyógyszerhiányról készít ellentmondásos tudósítást, a

gyógyszer-kiadásokra vonatkozó kérdés benyújtásakor érdemes ezt a hírt a rádióban is leadni, illetve az adatigénylést a rádió honlapján is nyilvánosságra hozni. Ha és amikor az adatkérésre válasz érkezik, az eredeti tudósítást frissíteni lehet. Ha pedig a határidő eltelt, és válasz nem érkezett, az is hírértékkel bír. Mindez a további előnnyel is jár, hogy felhívja a nyilvánosság figyelmét a közérdekű adatok megismerésének jogára, és arra, hogy ez a jog a gyakorlatban miként működik.

9. Milyen adatokat kell önmagáról megadnia?

Rendszerint szükség van a név és a levelezési cím feltüntetésére, és érdemes megadni az email elérhetőséget is, ha a kért információt elektronikusan szeretné megkapni, vagy nem abban az országban lakik, ahol az adatot kéri, így a válaszadásra kötelezettek kapcsolatba tudnak Önnel lépni.

Érdemes továbbá telefonszámot is megadni. Ha az adatkérést feldolgozó köztisztviselő a kérés tisztázása érdekében kapcsolatba akar lépni Önnel, ez meggyorsíthatja az információszerezési eljárást.

Egyes országokban nem kell valódi névvel azonosítania magát az adatkérőnek (pl.: álnéven vagy név nélkül is lehet igénylést benyújtani). Mi azt javasoljuk, hogy adjon meg nevet és valamiféle címet vagy elérhetőséget, hogy ez ne lehessen akadálya a kért információhoz vagy irathoz való hozzájutásnak, illetve arra az esetre is, hogy a közintézménynek az adatkérés megválaszolása érdekében magyarázatra van szüksége. Magyarországon a jogszabály szerint a megkeresett szervek a közzétett adatok megismerését személyazonosító ada-

tok közléséhez nem köthetik. Az elektronikus közzétett közérdekű adatokhoz történő hozzáférés biztosításához személyes adat csak annyiban kezelhető, amennyiben az technikailag elengedhetetlenül szükséges; a személyes adatokat ezt követően haladéktalanul törölni kell. Igénylés alapján történő adatszolgáltatás esetén az adatigénylő személyazonosító adatai csak annyiban kezelhetők, amennyiben az az igény teljesítéséhez - beleértve az esetleges költségek megfizetését is - elengedhetetlenül szükséges. Az igény teljesítését, illetőleg a költségek megfizetését követően az igénylő személyes adatait haladéktalanul törölni kell.

TIPP! Látogasson el a közintézménybe és tekintsen be az iratokba! *Ha közel lakik ahhoz a helyhez, ahol az információt tárolják, kérheti az eredeti okiratokba való betekintés engedélyezését is. Ez hasznos lehet, ha olyan adat után kutat, amely sok különböző dokumentumban van szétszórva, amelyeket át szeretne nézni. A betekintés elvileg díjmentes, és olyan időpontban kell lehetővé tenni, amely az Ön számára megfelelő és kényelmes, de Magyarországon a betekintési jogát a törvény külön nem szabályozza, ezért csak az*

adatszolgáltatás egyik módjának lehet tekinteni a betekintési jogot.

10. Hogy igényeljen adatot?

Az adatigénylés általában egyszerű, és túl sok formai követelménynek sem kell megfelelnie. Írásos adatigénylésre minden országban lehetőség van. Ez általában a postai feladást jelenti, vagy azt, hogy az adatigénylő a kérelmet személyesen viszi el a közintézménybe. Számos országban az adatigénylést elektronikusan is be lehet nyújtani. Az „A” táblázat tartalmazza az elektronikus kérelmeket elfogadó országok felsorolását. Meg kell említeni, hogy bizonyos esetekben az elektronikus adatkérés inkább gyakorlati, mintsem a jog által megengedett lehetőség (Hollandia, Szerbia). Más országokban a kérelmeket webalapú, elektronikus nyomtatványon lehet benyújtani (Törökország például ezt a rendszert alkalmazza).

Magyarországon az információs szabadságot szabályozó törvény 29.§ (1) bekezdése értelmében a közérdekű adat megismerésére irányuló igénynek az adatkezelő szerv az igény tudomására jutását követő legrövidebb idő

„A” TÁBLÁZAT

Szóbeli kérelmek és elektronikus kérelmek

Szóbeli adatigénylésre lehetőség van:	Elektronikus levélben adat igényelhető:
Albánia, Azerbajdzsán, Ausztria, Bulgária, Dánia, Franciaország, Hollandia, Németország, Magyarország, Macedónia, Moldova, Örményország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia	Azerbajdzsán, Ausztria, Belgium, Bulgária, Horvátország, Dánia, Egyesült Királyság Finnország, Franciaország, Hollandia, Németország, Macedónia, Magyarország, Moldova, Montenegró, Örményország, Románia, Svédország, Szerbia, Szlovénia, + Európai Unió

alatt, legfeljebb azonban 15 napon belül tesz eleget. Az adatigénylés teljesítésének megtagadásáról, indokolással együtt 8 napon belül kell értesíteni az adatigénylőt. Amennyiben peres eljárásra kerül sor, az adatigénylőnek kell igazolnia, hogy az adatkezelő megkapta a megkeresést. Ennek legbiztosabb módja, ha tértivevénnyel ellátott postai levélben küldi el az adatigénylést.

Élőszóban adatot kérni telefonon vagy személyesen lehet. A gyakorlatban számottevő eltérések mutatkoznak ezen a téren, bár egyes országok jogszabályai ezt kifejezetten lehetővé teszik. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezek közül az országok közül néhányban (pl.: Szlovéniában) a szóbeli kérelemre nem alapozható fellebbezés. Más országokban (Örményország, Románia) eltérő szabályok vonatkoznak a szóbeli, illetve az írásbeli kérelmekre. Érdemes tehát az adatigénylést írásban (is) benyújtani, hogy amennyiben fellebbezésre van szükség, nyoma legyen a kérelem benyújtásának.

Magyarországon a törvény a szóbeli adatigénylést is lehetővé teszi, de e módszer alkalmazása nem célszerű, mert esetleges peres vagy adatvédelmi biztosi eljárás során nehéz igazolni, hogy az adatigénylésről valóban tudomást szerzett az állami szerv, illetve, hogy mi volt a kérdés pontos tartalma.

A legcélszerűbb postai úton, tértivevénnyel kérni az információs szolgáltatást. Ezzel a módszerrel biztosak lehetünk abban, hogy az adatkezelő átvette a megkeresésünket, és ez nagyban könnyíti az eljárást az esetlegesen rosszhiszemű magatartást tanúsító alperesi állami szervvel szemben.

Javasoljuk, hogy kérelmét írásban nyújtsa be, és őrizzen meg egy másolatot belőle annak érdekében, hogy később - amennyiben például a válasz elmaradása miatt fellebbezésre lenne szükség - bizonyítani tudja, hogy az adatigénylési kérelmet elküldte. A másolat a kérelem benyújtásának bizonyítékául szolgál arra az esetre is, ha cikket akar belőle írni. A másolatot többféleképpen is megszerezheti:

- » Személyesen benyújtott kérelem esetén két másolatot vigyen magával, és pecsételtesse le az egyiket (ún. érkeztetés);
- » Postai küldés esetén érdemes a kérelmet ajánlott tértivevényes küldeményként feladni;
- » Érdemes továbbá utánanézni az adott országban hatályos jogi szabályozásnak: az egyszerű elektronikus levél okiratnak minősül-e? Működik-e az országban elektronikus aláírási rendszer?

Magyarországon az email egyszerű magánokiratnak minősül, melynek bizonyító erejét a törvény nem szabályozza (szemben a teljes bizonyító erejű magánokirattal vagy közokirattal), azonban a bírói gyakorlat egységes abban, hogy a kinyomtatott email becsatolása igazolja, hogy megtörtént az adatigénylés.

TIPP! Használja a másolatot! Érdemes a kérelmet elküldés előtt, illetve a benyújtott, hivatalos pecséttel ellátott példányt beszkenyelni. Ez hatásos illusztrációként szolgálhat a cikkhez, és/vagy a honlapon való nyilvánosságra hozatalhoz is. Az adatigénylés egy másolati példányát mindig őrizze meg!

Hivatalos elismervények: egyes országokban az állami szerveknek a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló jogszabály ér-

telmében a kézhezvétel visszaigazolása érdekében hivatkozási számmal kell ellátniuk a kérelmet tartalmazó levelet, illetve emailt. Az Európai Unió dokumentumaihoz való hozzáférésre például vonatkozik ez a szabály. Magyarországon az adatigénylés kézhezvételét az állami szerveknek nem kell visszaigazolniuk.

11. Kell-e fizetnie az adatkérésért?

Az adatigénylés benyújtásának mindig díjmentesnek kell lennie. Az Európa Tanács közérdekű adatot tartalmazó iratokhoz való hozzáféréstől szóló egyezménye megerősíti a kérelmek díjtalan benyújtásának jogát, és kizárólag a másolási és postai díjak megtérítését teszi lehetővé.

A magyar törvény 29.§ (3) és (4) bekezdése a költségekről a következőképpen rendelkezik: Az adatokat tartalmazó dokumentumról vagy dokumentumrészről, annak tárolási módjától függetlenül az igénylő másolatot kaphat. Az adatot kezelő szerv kizárólag a másolat készítéséért - legfeljebb az azzal kapcsolatban felmerült költség mértékéig terjedően - állapíthat meg költségtérítést, amelynek összegéről az igénylőt az igény teljesítését megelőzően tájékoztatni kell. Jelentős terjedelmű adat kiadására irányuló igénylés esetében az adatkezelő szerv csak a költségek megfizetésétől számított 15 napon belül köteles teljesíteni az adatszolgáltatást. A jelentős terjedelem szempontjait kormányrendelet tartalmazza.

Az országok többsége megfelel a díjmentesség követelményének. Van azonban néhány kivétel:

» **Írországon** díj szabható ki, kérelmen-

ként általában 15 euró. A belső fellebbezési eljárás 75 euróba kerül, az adatvédelmi biztoshoz való fellebbezés pedig 150 euróba. Ezen túlmenően óránként 20.95 euró összegű díj állapítható meg az adat felkutatásáért, bár ezt a díjat általában elengedik, amennyiben a kért adat egy személy vagy egy csoport számára „nemzeti jelentőségű” ügy megértését segíti elő. Ha a behajtás költségei meghaladnák a díj összegét, díj-szabásra nem kerül sor.

» **Németországban** 30 - 250 euró díj szabható ki, és amennyiben a hatóságnak jelentős mennyiségű munkát kell elvégeznie a kérdés megválaszolása érdekében (például az érzékeny adatok törlése érdekében), a díj akár 500 euró is lehet. A díjszabási rendelet (Informationsgebührenverordnung) szerint azonban a díjat (de nem a járulékos költségeket) közérdekből a felére lehet csökkenteni, vagy attól teljes egészében el lehet tekinteni.

» **Kanadában** az adatigénylés benyújtásával egyidejűleg 5 kanadai dollár összegű díjat kell befizetni (amennyiben a kérdést megválaszoló adat nem fellelhető, az összeget visszatérítik).

Az Európa Tanács többi országában az adatigénylésnek elvileg díjmentesnek kell lennie. Amennyiben egy köztisztviselő díjat akar kiszabni az adatigénylésért, ezzel hivatali pozíciójával és hatalmával él vissza, amiért őt be lehet panaszolni felettesénél vagy a felügyeletet gyakorló szervnél - vagy lehet róla egy jó cikket írni.

TIPP! Nézzon utána a díjakra vonatkozó szabályoknak! A kérelmet megelőzően nézzon utána az adatigénylés benyújtásá-

vagy kézhezvételét terhelő díjakra, illetve ille-
tekekre vonatkozó szabályokra. Így ha egy köztisztviselő hirtelen pénzt kér az adatszolgáltatásért, Ön tisztában lesz jogaival és köte-
lezettségeivel. Magyarországon érdemes bele-
írni az adatigénylő levelébe, hogy „az adat-
szolgáltatással kapcsolatos indokolt postai és
másolási költségek megtérítését vállalom,
azonban ennek pontos összegéről előzetes tá-
jékoztatást kérek.” Az adatigénylő gyakran
nem tudja, hogy az általa kért adat milyen ter-
jedelmű. Előfordulhat, hogy több száz vagy
akár ezer oldalra rüg az előállított dokumen-
tum, ilyenkor akár tízezer forint nagyságren-
dű költséget kell megtéríteni. Előzetes tájé-
koztatás esetén ez elkerülhető. Ne feledje,
hogy joga van az adatok megtekintését is kér-
nie, amennyiben nem tudja vagy nem akarja
megfizetni a költségeket!

12. Az adat kézhezvételének díja

Általánosnak mondható, hogy a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló nemzeti jog-
szabályok az állami szervek számára lehetővé
teszik, hogy az adatkérés megválaszolásával
kapcsolatban felmerülő másolási és postai
költségek fedezésére a kérelmezők számára
díjat állapítsanak meg.

Egyes esetekben díjat kell fizetni akkor, ha az
adatot más formátumban kérjük (például má-
solatban, DVD-n, stb.), és ilyenkor a hatóság
csak az adat bármely formátumba való máso-
lásának vagy többszörözésének hivatalos dí-
ját, illetve az anyagköltséget (DVD, CD) álla-
píthatja meg.

Az adatszolgáltatásért másolási díj kérhető.
Ennek összege nem minden adatkezelőnél

egyezik. A másolási díj megállapításának
szempontjait a Kormány külön rendeletben
szabályozza. Amennyiben a megállapított
összeget magasnak találja, annak megalapo-
zottságának felülvizsgálata iránt a bírósághoz
fordulhat, illetve a Nemzeti Adatvédelmi és
Információs szabadság Hatóság vizsgálatát
kezdeményezheti

Az **Európa Tanács közérdekű adatot
tartalmazó iratokhoz való hozzáférés-
ről szóló egyezményének** 7. cikke ezt is
megerősíti: „A közérdekű adatot tartalmazó
irat másolatáért az igénylőtől díj kérhető,
amelynek ésszerűnek kell lennie, és amely
nem haladhatja meg a másolás és a kézbesítés
tényleges költségét. A díjak mértékét közzé
kell tenni”.

Megjegyzés: a fénymásolásért, a postai fel-
adásért, illetve a CD vagy DVD költségéért ki-
szabható díjaknak a már közzétett hivatalos
díjszabással összhangban kell lenniük.

TIPP! Kerülje el a másolás költségeit! A
másolás költségeinek elkerülése érdekében az
adatigénylésben említse meg, hogy elektroniku-
s formában szeretné megkapni a kért ada-
tot. Így elkerülheti a díjfizetési kötelezettsé-
get, kivéve persze, ha a kért adat elektroniku-
san nem áll rendelkezésre; napjainkban a
még nem digitalizált dokumentumokat is
rendszerint be lehet scannelni és email csa-
tolmányként elküldeni.

A magyar szabályok úgy rendelkeznek, hogy
az adatigénylésnek közérthető formában és -
amennyiben az aránytalan költséggel nem jár
- az igénylő által kívánt technikai eszközzel,
illetve módon kell eleget tenni. Ha a kért ada-

tot már korábban elektronikus formában nyilvánosságra hozták, az adatigénylés teljesíthető akként, hogy az adatkezelő az adatot tartalmazó nyilvános forrást megjelöli. Az adatigénylést nem lehet elutasítani arra való hivatkozással, hogy annak közérthető formában nem lehet eleget tenni.

13. Milyen formában kaphatja meg az adatokat?

A kért adathoz különbözőképpen lehet hozzáférni, beleértve a következőket:

- » betekintés az eredeti adatokba;
- » postai úton elküldött, vagy személyesen átvett fénymásolat;
- » email;
- » email csatolmánya;
- » DVD vagy CD.

Majdnem minden esetben meghatározhatja, hogy Önnek melyik formátum a leginkább megfelelő, kivéve persze, ha a kért formátum előállítása lehetetlen vagy túl költséges. Egy rendőrségi kiképzésről készült videófelvétel átírása például költséges, úgyhogy valószínűleg, hogy azt átirat formában megkapná, még ha így is kérné, de minden esetben hozzá kell, hogy jusson a videó másolatához. A magyar helyzettel kapcsolatban a fenti, 12. pontban ismertetett szabály az irányadó.

TIPP! Mondja meg, milyen formátumban szeretné megkapni az adatot! Az adatigénylésben udvariasan, de határozottan írja meg, hogy milyen formátumban szeretné a kért adatot megkapni. Amennyiben elektronikusan szeretne az adatokhoz hozzájutni, ne felejtse el megadni az email címét. Az elektronikus forma előnye az, hogy megspórolja Ön-

nek a fénymásolás díját és a postaköltséget, valamint az adat általában gyorsabban érkezik meg ilyen módon.

14. Mikor kapja meg az adatokat?

Európa-szerte különböznek az adatigénylések megválaszolására, illetve az adatszolgáltatásra rendelkezésre álló határidők, mint ahogyan különböznek a határidő meghosszabbításáról szóló értesítések, és az elutasító határozatok kibocsátásának határidejei is. Az átlag határidő körülbelül 15 munkanap, vagy körülbelül három hét. A részleteket az „E” melléklet tartalmazza.

A magyar törvény szerint a közérdekű adat megismerésére irányuló igénynek az adatot kezelő szerv az igény tudomására jutását követő legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban 15 napon belül eleget kell tenni. Ha az adatigénylés jelentős terjedelmű, ez a határidő egy alkalommal további 15 nappal meghosszabbítható.

Amennyiben az adatkezelő megtagadja az érdemi válaszadást, úgy 8 napon belül, megfelelő indokolással ellátott válaszban kell értesítenie az igénylőt. Jellemzően azonban utóbbi szabály a hazai gyakorlatban nem érvényesül.

A legrövidebb válaszadási határidő Norvégiában és Svédországban van érvényben, ahol a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény nem állapít meg határidőt, de a gyakorlatban a kérelmeket 1-3 nap alatt kell megválaszolni. Svédországban a kérelmeket „haladéktalanul” meg kell válaszolni, Norvégiában pedig a közigazgatási szerv hallgatása esetén már két hét után fellebbezésre van le-

hetőség. A skála másik végén az albán hatóságoknak 40 nap áll rendelkezésükre a válaszadásra, Ausztriában pedig a törvény nyolc hetes (60 napos) határidőt állapít meg. Spanyolországban is kivételesen hosszú a válaszadásra rendelkezésre álló határidő, mivel nincsen a közérdekű adatok megismeréséről szóló törvény, de a közigazgatási jog 3 hónapot ad az állami szerveknek a nyilvános archívumok és nyilvántartások megismerésére vonatkozó kérelmek megválaszolására.

Az **Európai Unió 1049/2001/EK Rendelete** a kérelmek teljesítésére 15 munkanapos határidőt ír elő. A határidő maximum 15 munkanappal meghosszabbítható „kivételes esetekben, például amikor a kérelem jelentős terjedelmű vagy igen nagyszámú dokumentumra vonatkozik”.

Határidő-hosszabbítás az összetett kérelmek esetében: a legtöbb országban az állami szerveknek lehetőségük van a határidőt néhány nappal, vagy akár egy egész hónappal meghosszabbítani, ha a kérelem különösen összetett. A kérelmezőt a hosszabbításról minden esetben tájékoztatni kell, és a hosszabbításról szóló döntést kötelező megindokolni. Az „E” melléklet további részleteket tartalmaz.

TIPP! Kezdje egyszerűen! Minden országban érdemes egyszerű adatkéréssel kezdeni, és az első választ követően benyújtani a további kérdéseket. Ezzel elkerülheti, hogy a közintézmény az „összetett kérdésre” való hivatkozással meghosszabbítsa az ügyintézési határidőt.

15. Mi történik, ha nem kapja meg az adatot, amit kért?

Az adatigénylésre kapott válasz többféleképpen is okozhat csalódást:

- » Csak a kért adat egy részét kapja meg (de nem kap hivatalos elutasító választ) - ezt hiányos válasznak hívják;
- » Azt a választ kapja, hogy az adott kormányzati szerv „nem rendelkezik” a kért adattal;
- » Részben megkapja a kért adatot, de az adatok egy részét a kivételekre hivatkozással visszatartják;
- » Elutasítják a kért adatot, illetve iratok megismerése iránti kérelmét;
- » Nem kap választ (közigazgatási hallgatás vagy néma elutasítás).
- » Indokolatlanul magas másolási díjat állapít meg az adatkezelő szerv.

Ezekben az esetekben joga van jogorvoslati eljárást kezdeményezni. A fellebbezési eljárások részletes szabályait a II. fejezet 10. pontja, és a „D” mellékletbe foglalt táblázat tartalmazza.

Mielőtt **hiányos válasz** alapján jogorvoslati eljárás kezdeményezne, győződjön meg róla, hogy az adatigénylés elég világos volt-e, illetve lehetséges-e, hogy azt félreértelmezték. Amennyiben úgy véli, hogy kérdése nem volt világos, érdemes nem hivatalos úton felkeresni az állami intézményt és megpróbálni tisztázni a kérdést.

Arra a válaszra, hogy az állami szerv **nem rendelkezik a kért adattal**, végig kell gondolnia, hogy ez hihető-e. Amennyiben úgy véli, hogy az állami szerv rendelkezik az adattal, de nem kívánja megválaszolni az Ön kérdését

(vagy csak arról van szó, hogy a köztisztviselőket tévesen tájékoztatták), dönthet a nem hivatalos és a hivatalos fellebbezés/perindítás között. A hivatalos fellebbezés előtt érdemes lehet megpróbálni informálisan tisztázni a kérdést. Amennyiben azonban úgy véli, hogy szándékos akadályozásról van szó, javasoljuk valamelyik jogorvoslati eszköz igénybe vételét. Az adatkezelői minőség tagadása - tehát annak állítása, hogy nem rendelkeznek az adatokkal - esetében az adatkezelés tényét Önnek kell bizonyítania a bíróság előtt!

A **részleges megismerés biztosítása, a teljes elutasítás, illetve a közigazgatási hallgatás** esetén a legjobb megoldás gyakran az ismételt adatigénylés. Az első lépésben annál a szervnél érdemes megismételni az adatkérést, amely az adat kiadását megtagadta, illetve amely nem válaszolt az Ön kérdésére.

Magyarországon a belső fellebbezés intézménye nem ismert, megtagadás vagy hallgatás esetén a törvény perindítási lehetőséget biztosít. Első lépésben azonban az **ismételt adatigénylés** a legcélszerűbb. Az ismételt adatigényléssel kapcsolatban az alábbiak a fontosak:

Egyrészt utalni kell arra, hogy miért nem elégedett a válasszal (pl. nem a kért szerződést kapta meg, vagy önkényesen kitartak adatokat, amelyek fontosak lehetnek, stb.) vagy azt, hogy **lejárt a 15 napos válaszadási határidő**. Amennyiben kifejezetten elutasító választ kapott (pl. a szerződés üzleti titok) konzultáljon a válaszadás előtt szakértőkkel, akik segítenek a részletes jogi érvek megfogalmazásában. **A TASZ tapasztalata szerint a jogi érvek korai megfogalmazása segíthet elkerülni a hossza-**

dalmas és fárasztó pereskedést.

Fontos! Az ismételt adatigénylésben meg kell ismételnie, hogy milyen adatot kér, mert a bíróság nem fogadja el a korábbi adatigénylő levélre történő utalást. Írja bele a második levélbe, hogy elutasító válasz vagy hallgatás esetén jogorvoslati eljárást kezdeményez! Nézzon utána, hogy a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló nemzeti törvény hogyan rendelkezik, de az ismételt adatigénylést az adatkezelő szerv vezetőjének kell címezni

A jó közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvénnyel rendelkező országokban fellebbezések benyújtására egyszerű és világos fellebbezési rendszer működik.

TIPP! Előre készüljön fel a jogorvoslati eljárásra! *Ha nem biztos abban, hogy a jogorvoslat során hogyan kell eljárni (például milyen határidőt ír elő a törvény a perindításra), kérje a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság segítségét. Ha nincs ilyen intézmény, próbálja meg felhívni az elutasító határozatot kibocsátó szervezetet és kérdezze meg őket a fellebbezési lehetőségekkel kapcsolatban. Amennyiben még mindig gondban van, értesítse az Access Info-t és mi megpróbálunk Önnek segíteni azzal, hogy megadjuk egy civil szervezet vagy ügyvéd elérhetőségét az Ön országában. Magyarországon a TASZ (tasz@tasz.hu) jogsegélyszolgálat ilyen ügyekben ingyenesen áll az újságírók rendelkezésére.*

Az elutasítás, mint hír: Kérelem benyújtása esetén az adat közlésének megtagadása már önmagában hírértékkel bírhat. Az Egyesült Királyságban például újra és újra megje-

lent a hír, amelyben a kormány elutasította az iraki háborúval kapcsolatos jogi tanácsadás megismerésére vonatkozó kérelmet. Hasonlóképpen az is folyamatos hír volt, hogy az Egyesült Királyság Parlamentje a bíróság határozatainak ellenére vonakodott kiadni a parlamenti képviselők költség-elszámolásait. Amikor az információ végül kiszivárgott, óriási botrány kerekedett, amely több parlamenti képviselő lemondásához vezetett, valamint egy olyan határozathoz, amely a képviselőket összesen 1.5 millió euró visszafizetésére kötelezte... és a hír eközben rengeteg újságot is eladott.

Ellenőrző lista, mielőtt cikket írna a hiányos válaszlól, illetve az elutasításról:

- » Vizsgálja meg gondosan a kérelmet, hogy meggyőződjön róla, hogy valóban világosan fogalmazott-e, és, hogy az állami szerv esetleg nem érthette-e félre a kérdését. Nem tanácsos állami szervet azért kritizálni, mert egy rosszul megírt vagy zavaros kérelemre nem válaszolt. Amennyiben nem biztos a dolgában, kérje a kollegái segítségét!
- » Ellenőrizze, hogy (amennyiben egyáltalán kapott választ) milyen adatokat kapott meg, és melyek voltak azok a kérdések, amelyeket elutasítottak. Az erről szóló cikkben világosan ki lehet mutatni, hogy a kormány milyen adatok megismerésére vonatkozó kérelmét utasította el.
- » Nagyon világosan fogalmazzon arra vonatkozóan, hogy tervez-e jogorvoslati eljárást indítani! Nem tanácsos megírni egy cikkben vagy nyilvánosságra hozni a rádióban, hogy egy adott döntés ellen fellebbezést vagy keresetet fog benyújtani, ha ezután semmit sem tesz. Az állami szervezetek megszokják az üres fenyegetéseket, és még az is előfor-

dulhat, hogy a jövőben kevésbé lesznek hajlandóak adatot kiadni, ha úgy látják, hogy ezt megtehetik. Lehet, hogy a jogorvoslati eljárásra vonatkozó döntés meghozatala előtt beszélnie kell a szerkesztőség ügyvédjével, vagy a közérdekű adatok terén jártas szervezettel.

16. Mit tegyen, ha megkapja az adatokat?

Írjon róla! Most már vélhetően egy halom adat áll a rendelkezésére. Valószínűleg nem ez az egyetlen forrása a cikkhez, de erős bizonyíték az állításai alátámasztására.

Magyarországon a közérdekű adatokat korlátozás nélkül fel lehet használni. Jó tudni, hogy jogellenes az a valós életben gyakran előforduló megoldás, hogy titoktartási nyilatkozat aláírásához kötik közérdekű adatok megismerhetőségét. Az ebbe történő beleegyezés nehézségeket eredményezhet, annak ellenére, hogy így gyorsabban kerülhet az információ az Ön birtokába. Elképzelhető, hogy valóban legitim titkokat tartalmaz a dokumentum, és a titokvédelem megsértését a jog szankcionálja. Például üzleti titok jogellenes nyilvánosságra hozatala kártérítési felelősséget vonhat maga után. Amennyiben nem biztos abban, hogy a titoktartási nyilatkozat aláírása ellenében megismert információ publikálása jogszerű, konzultáljon szakjogással!

Lehet, hogy a kapott adatoknak csak egy részét használja fel a cikkben, és egy másik részét háttérinformációnak használja, hogy a későbbiekben hivatkozni tudjon rá. Ez rendszerben is van - nem kell minden kézhezvett adatot felhasználnia, ha az nem érdekes, vagy nem lényeges.

Néha a cikk arra koncentrálhat, amit az adatok közül nem kapott meg. Ha például a kormány egy új stratégiát dolgoz ki arra vonatkozóan, hogy a kórházak egy adott gyógyszerre mennyi pénzt költhetnek el, és Ön azt a tájékoztatást kapta, hogy nem áll rendelkezésükre az az adat, hogy az elmúlt években a kórházak ténylegesen mennyi pénzt költöttek el évente az adott gyógyszerre, akkor a cikk megkérdőjelezheti, hogy a kormány minek az alapján dolgozta ki az új stratégiát.

TIPP! Gondolkodjon szerteágazóan a megismert adatokkal kapcsolatban! Mi mond Önnek az adat? Mi hiányzik? Ha Ön döntéshozó volna, elegendő lenne-e az Ön számára az adat ahhoz, hogy tényeken alapuló döntést hozhasson? Az Ön története arról is szólhat, ami hiányzik, és arról is, ami megvan.

Az erős közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló jogszabályokkal rendelkező országokban az újságírók gyakran megemlítik a cikkekben a **közérdekű adatok megismerésé-**

nek jogát. Például így: „A közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló jogszabály alapján kapott adatokat alapján...” Egy Egyesült Királyságbeli információs szabadság kampány honlapján ehhez hasonló elbeszéléseket talál (www.foi.org.uk).

A közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló jogszabály megemlítésének okai többek között a következők lehetnek:

- » a cikk hihetőbb, ha megírja, hogyan jutott az adatokhoz;
- » a köztisztviselőket jogalkalmazásra ösztönzi;
- » megnehezíti a kormány számára, hogy megcáfolja a cikket;
- » a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény alkalmazására ösztönzi az újságírókat;
- » növeli a tudatosságot a közérdekű adatok megismerésének jogával kapcsolatban, és ezzel védi az információs szabadsághoz való jogot.

Az újságíróknak bár gyakran vannak titkos

kormánykapcsolataik (ez valószínűleg mindig is így lesz, mert önmagában a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény alapján nem lehet minden szükséges adatot megszerzeni), napjainkban bevett újságírói szokássá vált a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény alkalmazása is.

TIPP! A cikkben tegyen említést a közérdekű adatok nyilvánosságáról! Védje meg a közérdekű adatokhoz való jogát azzal, hogy tájékoztatja a nyilvánosságot a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény létezéséről, valamint arról, hogy az hogyan, illetve hogyan nem működik.

Legal Leaks Help Desk:

A Legal Leaks csapatában a közérdekű adatok nyilvánossága terén jártas ügyvédek és szakértők várják, hogy segítsenek Önnek az adatigénylésben.

Amennyiben adatigénylést nyújtott be, és azt nem méltatták figyelemre, vagy elutasították, szeretnénk értesülni róla. Igyekszünk segíteni Önnek, például azzal, hogy tanácsot adunk a fellebbezési vagy perindítási lehetőségekre vonatkozóan, vagy azzal, hogy megadjuk Önnek egy közérdekű adatokkal foglalkozó ügyvéd vagy szakértő elérhetőségét.

Magyarországon a TASZ jogsegélyszolgálat a közérdekű adatokkal kapcsolatos ügyekben várja jelentkezését (tasz@tasz.hu).

FOIAnet

Itt található meg az információs szabadság-törvényeket és a különböző nemzeti intézményekkel kapcsolatos jogairól szóló háttéranyagokat. A Freedom of Information Advocates hálózatnak több, mint 180 tagja van világszerte: www.foiadvocates.net.

Legal Leaks Help Desk: A Legal Leaks csapat jogászai és szakértői készek segíteni Önnek információs szabadsággal kapcsolatos adatigénylései során. Ha benyújtott egy adatkérést és azt nem válaszolták meg vagy elutasították, örömmel vesszük, ha értesít minket. Ebben az esetben igyekezni fogunk, hogy tanácsokat adjunk Önnek a lehetséges további lépésekről vagy összekössük Önt egy helyi jogással vagy szakértővel.

Legal Leaks Help Desk: helpdesk@access-info.org
TASZ Jogsegélyszolgálat: tasz@tasz.hu

II. ÚTMUTATÓ LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE A KÖZÉRDEKŰ ADATOK MEGISMERÉSÉHEZ VALÓ JOGHOZ

1. Mit jelent a közérdekű adatok nyilvánossága?

A közérdekű adatok nyilvánosságát az az elv alapoza meg, hogy az állami szervek vezetőit közvetlenül az emberek választják, és az adófizetők tartják el, így a nyilvánosságnak joga van tudni, hogy az előbbiek mire használják a tőlük kapott hatalmat, és mire költik a pénzüket.

A kormányok feladata közzétenni és megválaszolni. A közérdekű adatok nyilvánossága a kormányokra két kulcsfontosságú kötelezettséget ró:

Először, kötelesek közzétenni és terjeszteni a legfontosabb információkat arra vonatkozóan, hogy az állami szervek mivel foglalkoznak.

Másrészt, a kormányok kötelesek a nyilvánosságtól adat megismerésére irányuló kérélmeket fogadni, és kötelesek azokat megválaszolni, vagy úgy, hogy a nyilvánosság számára lehetővé tesszik az eredeti dokumentumok megtekintését, vagy úgy, hogy megküldik a kérdést feltevő részére az adott állami szerv birtokában lévő iratok és adatok másolatát.

Annak érdekében, hogy érvényt szerezzenek a közérdekű adatok megismerésére vonatkozó jognak, mára a világ számos országában törvényt alkottak a közérdekű adatok nyilvánosságáról. Az első ilyen jogszabály a svéd törvény volt 1766-ban, de ezt követően közel 200 évet várn kellett az újabb jogszabályokra: Finnország 1951-ben fogadta el a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényt, az Egyesült Államok pedig 1966-ban. Az 1970-es és 80-as években fo-

A közérdekű adatok nyilvánossága két jogra bontható le:

I. Proaktív elem

A proaktivitás az állami szervek tevéleges kötelezettségét jelenti fő tevékenységeikkel, költségvetésükkel és stratégiai céljaikkal kapcsolatos információk rendelkezésre bocsátása, közzététele és terjesztése tekintetében, annak érdekében, hogy a nyilvánosság tudja, hogy mivel foglalkoznak e szervek, részt tudjon venni a nyilvánosságra tartozó ügyekben, és ellenőrzést gyakorolhasson az állami intézmények felett.

II. Reaktív elem

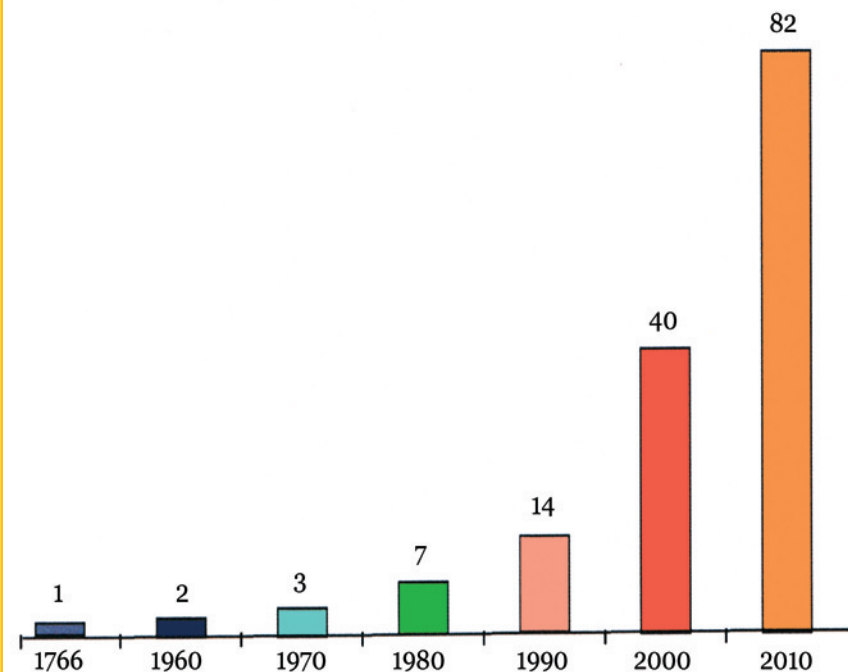
A reaktív elemnek köszönhetően bárkinek joga van arra, hogy a köztisztviselőktől információt kérhessen és kaphasson arról, hogy a köztisztviselőt foglalkoztató szervezet mivel foglalkozik és milyen dokumentumok vannak a birtokában, Az állami szervek birtokában lévő adatok többségének rendelkezésre kellene állnia, de bizonyos esetekben az információ a magánszféra, a nemzetbiztonság, vagy üzleti érdekek miatt nem elérhető.

lyamatosan növekedett az ilyen nemzeti törvényeknek a száma, de a valódi ugrás csak 1989. után következett be, amikor a kelet-közép-európai civil társadalom a kommunizmust követő átmeneti időszakban a hatalomátrendezés részeként követelni kezdte magának a közérdekű adatok megismerésének jogát.

Az 1. sz. ábra a világszerte elfogadott információszabadság-jogszabályok számának alakulását mutatja. Látható, hogy az elmúlt évtizedben jelentősen nőtt azon országok köre, amelyben törvény szabályozza az információhoz való hozzáférés jogát.

Az első törvényt 1766-ban fogadták el Svédországban, az egyik legújabb jogszabály pedig a 2010. januárjában elfogadott orosz törvény. Az egyes törvényekről és a dátumokról további részletek az A és a B mellékletben találhatóak.

1. ábra: Információszabadság-jogszabályok elfogadása világszerte (1766-2010)

2. Mit jelent az átláthatóság? Ugyanazt, mint a közérdekű adatok nyilvánossága?

Az emberek gyakran egyszerre használják a közérdekű adatok nyilvánossága, és az átláthatóság kifejezéseket - van-e a különbség ezen fogalmak között?

A kormány működése akkor átlátható, ha a tevékenységével és stratégiáival, döntéseivel stb. kapcsolatos információ nagy része a nyilvánosság számára hozzáférhető. Ennek megfelelően az **átláthatóság** az információ rendelkezésre állásának eredménye.

Az átlátható állami szervet az emberek által látható vagy megismerhető információ teszi azzá. Ez általában nem csak azt jelenti, hogy az állami

szerv gyorsan és jól válaszolja meg a nyilvánosság részéről érkező kérdéseket, hanem azt is, hogy kérdés nélkül is nagy mennyiségű információt tesznek az illetékesek hozzáférhetővé, például a honlapokon vagy hivatalos lapokban, továbbá felhasználóbarát füzetek és jelentések formájában is.

Nem számít, hogy az „átláthatóság” vagy a „közérdekű adatok nyilvánossága” kifejezést használjuk, az eredmény mindkét esetben hasonló, érdemes azonban pontosan fogalmazni.

Az átláthatóságnak számos előnye van:

Átláthatóság az elszámoltathatóságért: az általuk végzett tevékenységgel, és az általuk hozott döntésekkel kapcsolatban a nyilvánosságnak a kormányt és a köztisztviselőket joga van elszámoltatni. Ehhez azonban információra van szükség. A média különösen fontos szerepet játszik e területen, mert az újságírók a „nyilvános őrktutyák” (public watchdog) szerepét töltik be, és ehhez joguk van a szükséges információra, mint ahogyan ezt az Emberi Jogok Európai Bírósága számos alkalommal újra és újra megerősítette.

Átláthatóság a részvételért: demokráciában elengedhetetlen, hogy a polgárok annak érdekében, hogy ténylegesen és hatékonyan részt vehessenek az őket érintő ügyekben, az információik széles skálájához férjenek hozzá. Ez nem csak a választásokon való részvételt jelenti, hanem a nyilvános vitákban és a választások közötti döntéshozatalban való részvételt is. Az értékelhető részvételhez pedig információra van szükség.

Átláthatóság a hatékonyságért: az adatigénylések megválaszolása azzal az előnnyel is jár, hogy az állami szerveket a birtokukban lévő információ rendezésére ösztönzi. Különösen az információ proaktív közzététele ösztönzi a jobb adatkezelést. Ez pedig jobb, és sokkal inkább tényeken alapuló döntéshozatalt eredményez az egyes intézményeken belül, valamint hatékonyabb kommunikációhoz járul hozzá az egyes állami szervek között.

3. Tényleg emberi jog-e a közérdekű adatok nyilvánossága?

Igen! A közérdekű adatok megismerésének joga alapvető, univerzális emberi jog.

Szerencsére ezt nem csak a jogvédők vagy a közérdekű adatokkal foglalkozó szakemberek állítják: számos nemzeti és nemzetközi bíróság döntése alátámasztja, hogy a közérdekű adatok megismerésének joga emberi jog. Az **EBESZ-hez tartozó régióban** az 56 résztvevő államból 45-ben fogadtak el mára specifikus, a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényt. A következő országokban nem került még erre sor: Andorra, Ciprus, Fehéroroszország, Kazahsztán, Luxembourg, Málta, Monaco, San Marino, Szentszék, Spanyolország, Türkmenisztán. Ezen túlmenően 25 európai alkotmány ismeri el valamiféleképpen a hivatalos iratok vagy adatok megismerésének jogát, és összesen 35 alkotmány tartalmazza a közérdekű adatok megismeréséhez való jogot, vagy az információszabadságról szóló rendelkezést. Az **Európai Unióban** szabályok vonatkoznak az EU dokumentumaihoz való hozzáférésre, és a Lisszaboni Szerződés elfogadását követően az Európai Unió működéséről szóló szerződés ugyancsak rögzíti az EU dokumentumaihoz való hozzáférés jogát.

2009-ben, egy, a TASZ által Magyarországon indított és elvesztett, de a strasbourgi bíróságon a jogvédő szervezet győzelmével véget ért közérdekű adatos ügyben először az **Emberi Jogok Európai Bírósága** történetében az EJEB is elismerte, hogy az Egyezmény 10. cikke védi az állami szervek birtokában lévő információhoz való hozzáférés alapvető jogát. A 10. cikk a véleménynyilvánítás szabadságát fekteti le: *Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véle-*

ményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon tekintet nélkül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna.

A Bíróság a **TÁRSASÁG A SZABADSÁG-JOGOKÉRT v. HUNGARY** ügyben kimondta, hogy az információhoz való jog különösen védett, ha a hatósági szervek egyedül birtokolják az információt („információs monopólium”), illetve, ha az információra a médianak, vagy a civil társadalom szervezeteinek a nyilvános vita elősegítéséhez, valamint a kormányok elszámoltatásához van szüksége.

Az Európai Bíróság döntései az **Emberi Jogok Inter-Amerikai Bíróságának** 2006-os döntését követték, amely kimondta, hogy az Amerikai Emberi Jogi Egyezmény (13. cikke) elismeri, hogy „mindeninek joga van az állam birtokában lévő információ megismerését kérni”, valamint, hogy „mindenkinek joga van ilyen információt fogadni, az államnak pedig tevőleges kötelezettsége van az információ szolgáltatására...”

Amennyiben érdeklik az emberi jogi egyezmények, nézze meg az alábbiakat:

- » Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata - 19. cikk
- » Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICCPR) - 19. cikk
- » Amerikai Emberi Jogi Egyezmény - 13. cikk
- » Európai Emberi Jogi Egyezmény - 10. cikk
- » A véleménynyilvánítás elveinek afrikai deklarációja - IV. cikk
- » További részletekért lásd www.aces-info.org

Ez izgalmas hír az újságírók számára, hiszen mára világosan megállapításra került, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága (amely a sajtó szabadságát is magában foglalja) közvetlenül kapcsolódik az állami szervek birtokában lévő információk megismeréséhez való joghoz. Ez azt jelenti, hogy az állami szervtől adatot kérő bármely újságíró a sajtószabadság nemzetközi védelmén keresztül jogosult az adat megismerésére. Nem arról van szó, hogy az újságírókat más állampolgároknál erősebb jog illetné meg - a véleménynyilvánítás szabadsága természetesen mindenkét megillet - de valóban hatásos jogi érveket jelent, ha az adatkérés elutasítása miatt az újságírónak bírósághoz kell fordulnia. Az információszabadsághoz való jogot számos nemzetközi és regionális szerződés, illetve emberi jogi egyezmény is elismeri. A jog az esetek többségében a véleménynyilvánítás szabadságának védelme körében kap helyet, amely magában foglalja az információ és a gondolatok kereséséhez, megismeréséhez és közléséhez való jogot.

A megismeréshez való jogot garantáló alkotmányok: a fentiekben túlmenően számos ország alkotmánya ismeri el az információszabadsághoz, illetve a közigazgatási dokumentumok megismeréséhez való jogot, vagy a véleménynyilvánítás szabadságának keretein belül, vagy önmagában, mint a dokumentumok vagy adatok megismerésének jogát. A világ legalább 51 országának alkotmánya fekteti le ezt a jogot. Magyarország Alaptörvényének VI. cikk (2) bekezdése szerint mindenkinek joga van a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez. Az Alkotmánybíróság a kezdetektől a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való jog szinonimájaként használja az információszabadságot.

Olvasta már az alkotmányát? Ha többet szeretne megtudni, látogasson el a www.Right2INFO.org weboldalra. Az oldal rengeteg jogi információt tartalmaz, és alkotmány-kivonatokat talál a világ minden tájáról.

A „B” táblázat egyes európai alkotmányok információszabadságra vonatkozó rendelkezéseiről tartalmaz példákat.

TIPP! *Látogasson el a www.Right2INFO.org weboldalra, és olvassa el az Ön országának alkotmányát, hogy biztosítja-e az információ megismerésének jogát, vagy tartalmazza-e legalább az „információszabadság” vagy a „véleménynyilvánítás szabadsága” kifejezéseket. Ennek ismerete hasznos lehet, ha egy köztisztviselőt arról próbál meggyőzni, hogy tisztában van a jogaival és kész megvédeni azokat annak érdekében, hogy megszerezze a keresett információt.*

4. Kinek van joga adatigénylést benyújtani?

A közérdekű adatok megismeréséhez való jog alapvető jog, így mindenkét megillet, függetlenül attól, hogy melyik országban él. Majdnem minden közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló nemzeti törvény elismeri ezt, és kimondja, hogy „bárki” benyújthat közérdekű adat megismerése iránti kérelmet.

Ezen túlmenően számos országban a kérelem benyújtásának egyetlen formai feltétele a név és a postai vagy emailcím megadása, így az adatigénylés lehetősége mindenké számára nyitva áll. A világ legnagyobb demokráciái közül ez alól az egyetlen kivétel Kanada, ahol kizárólag állampolgárok és helyi lakosok nyújthatnak be közérdekű adatok megismerési iránti kérelmet.

A magyar jogszabályok a „mindenki” és a „bárki” kifejezéseket használják. Természetes személyek korlátozás nélkül ismerhetik meg a közérdekű adatokat, függetlenül attól, hogy kiskorúak, külföldi állampolgárok vagy menekültek. Hasonlóképpen jogosultak jogi személyek vagy jogi személyiség nélküli gazdálkodó szervezetek adatot igényelni. Így például egyesületek, gazdasági társaságok és alapítványok is élhetnek ezzel a joggal.

B. TÁBLÁZAT:

Az információszabadság nemzeti és nemzetközi garanciái

Számos ország alkotmánya ismeri el az információszabadsághoz, illetve a dokumentumok megismeréséhez való jogot, vagy a véleménynyilvánítás szabadságának keretein belül, vagy önmagában, mint a dokumentumok vagy adatok megismerésének jogát. A világ legalább 50 országának alkotmánya fekteti le ezt a jogot.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (Lisszaboni Szerződés):

A jelen cikk alapján meghatározandó elvekkel és feltételekkel összhangban az Unió bármely állampolgárának, és a tagállamok területén lakóhellyel vagy székhellyel rendelkező minden természetes vagy jogi személynek joga van hozzáférni az Unió intézményeinek, szerveinek, hivatalainak és ügynökségeinek dokumentumaihoz, tekintet nélkül az adathordozóra.

Finnországban az alkotmány 12. cikkének (2) bekezdése kimondja:

A hatóságok birtokában lévő iratok és felvételek nyilvánosak, kivéve, amennyiben azok közzétételét jogszabály kényszerítő okból kifejezetten korlátozza. A nyilvános iratok és felvételek mindenké számára hozzáférhetőek.

Norvégiában az alkotmány 100. cikke így rendelkezik:

Mindenkinek joga van az állami és az önkormányzati dokumentumokhoz, valamint joga van részt venni a bírósági tárgyalásokon és a választott testületek ülésein. Jogszabály ezt a jogot a magán-szféra védelme vagy egyéb lényeges ok miatt korlátozhatja.

Az 1997-es lengyel alkotmány 61. cikke kimondja:

Az állampolgárnak joga van információt szerezni az állami hatóságok szervezeteinek, valamint a közfeladatot ellátó személyek tevékenységével kapcsolatban.

Románia az 1991-es alkotmány 31. cikkébe foglalta az információszabadság védelmét:

A közérdekű adatok megismeréséhez való joga senkinek sem korlátozható. Az állami hivatalok hatáskörükön kívüli függően kötelesek az állampolgárok számára közügyekben és személyes ügyekben pontos információt nyújtani.

tében, amelyeket az intézmény állított ki, vagy azok hozzá érkeztek és amelyek az Európai Unió tevékenységi területeire vonatkoznak.

A dokumentumhoz való hozzáférés iránti kérelmeket írásban kell előterjeszteni, (beleértve az elektronikus formát is), **megfelelő pontossággal** ahhoz, hogy a dokumentum azonosítható legyen, azonban nem kell őket megindokolni.

A beérkezett kérelmet haladéktalanul el kell bírálni, az intézmény az iktatástól számított **15 munkanapon belül** vagy megadja a hozzáférést, vagy írásbeli válaszában elutasítja a kérelmet. **Teljes vagy részleges elutasítás esetén 15 munkanapon belül megerősítő kérelmet** lehet benyújtani, amelyben a kérelmező az intézményt álláspontja felülvizsgálatára kéri. A megerősítő kérelemnél az intézménynek ugyanúgy 15 munkanapja van a hozzáférés megadására vagy a kérelem elutasítására. Kivételes esetben (például a kérelem sok dokumen-

tumra vonatkozik) mind az első, mind a megerősítő kérelemnél a 15 munkanapos határidő újabb 15 munkanappal meghosszabbítható.

Újabb teljes vagy részleges elutasítás esetében az intézmény tájékoztatja a kérelmezőt a rendelkezésre álló **jogorvoslatokról**, melyek a következők:

bírószági eljárás indítható az intézménnyel szemben,

panasszal lehet élni az ombudsman felé.

A gyakorlatban azonban a közérdekű adatok határokra átnyúló megismerésének komoly akadályát jelenti, hogy az adatigényléseket általában az ország **hivatalos nyelvén, vagy nyelveinek egyikén** kell benyújtani. Kevés ország fogad el a hivatalos nyelvtől eltérő nyelven megfogalmazott adatigénylést. Ez alól Svédország jelent kivételt, ahol az átláthatóságnak régi hagyományai vannak. A svéd közigazgatási törvény 8. bekezdése előírja, hogy „Amennyiben a *hatóság olyan személlyel kapcsol-*

latban jár el, aki nem beszél a svéd nyelvet, illetve akinek súlyos halláskárosodása vagy beszédhibája van, a hatóság szükség szerint tolmácsot rendel ki”.

A svéd Igazságügyi Minisztérium jelentése szerint gyakran érzékelik feléjük angol nyelven megfogalmazott, dokumentumok megismerésére vonatkozó kérelem, és ez sosem jelentett problémát.

Magyarországon a közérdekű adat megismerése iránti igény teljesítése nem tagadható meg azért, mert a nem magyar anyanyelvű igénylő az igényét anyanyelvén vagy az általa értett más nyelven fogalmazza meg. (Lásd: az információs önrendelkezésről és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 30.§ 84) bekezdése.)

Szlovákia a másik olyan ország, amely a közérdekű adatok megismerése iránti kérelmeket angol nyelven is elfogadja. Az adatigénylést elektronikus nyomtatványon angol nyelven is be lehet nyújtani.

Általában véve külföldi adatigénylés esetén érdemes egy újságíróval vagy civil szervezettel felvenni a kapcsolatot, aki segít benyújtani az adatigénylést. A **Legal Leaks Hálózat** segít Önnek kontaktszemélyek elérhetőségével kapcsolatban.

A **Legal Leaks Hálózat** az információs szabadságot munkájuk során használó újságírókból áll. A Hálózat célja, hogy ezek az újságírók egymással összekötöttesben álljanak és egymásnak segítséget nyújtsanak. A Legal Leaks munkatársai szükség esetén közérdekű adatokban jártas szakértőkkel (beleértve ügyvédek is, akik jogi okiratok szerkesztésében és fellebbezési eljárásokban adnak tanácsokat) is összekötik az újságírókat. A Legal Leaks honlapján megtalálhatók olyan cikkek és riportok, amelyek adatigényléseken alapulnak. Amennyiben Önnek is van ilyen írása, juttassa el hozzánk, a Legal Leaks Hálózathoz csatlakozhat a www.LegalLeaks.info oldalon.

5. Milyen adatra vagy iratra vonatkozik a jog?

A közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvények elvben az állami szervek által bármely formában őrzött adataira kiterjednek, kivéve, ha a visszautasításnak nyomós oka van (a kivételekről lásd az alábbi 8. pontot).

Egyes törvények „adatokhoz való hozzáférést”, míg mások „iratokhoz való hozzáférést” említik. A fogalmak általában fedik egymást, illetve mindkét fogalom kellően tág, és magában foglal mindenféle adathordozót (ideértve a fényképeket, videófelvételeket, DVD-eket, stb.). A gyakorlatban van különbség a kettő között, de érdemes tisztában lenni a törvény szóhasználatával annak érdekében, hogy olyan módon tudja megfogalmazni az adatigénylését, hogy arra valószínűleg választ is kapjon.

Az adatnyilvánosság azt jelenti, hogy úgy tudok információt kérni, hogy nem tudom pontosan, milyen dokumentum tartalmazza az általam kért adatot, és az állami szerv köteles az általa nyilvántartott iratokból kikeresni azokat, amelyek a kérdéseimre a választ tartalmazzák.

Az iratnyilvánosság pedig arra ad lehetőséget, hogy ha pontosan tudom, hogy milyen hivatalos iratot szeretnék megismerni, akkor azt a rendelkezésemre bocsátják.

Például egy önkormányzati beruházás kapcsán kérdezhetjük, hogy az önkormányzat hány forinttal támogatja az adott fejlesztést (adatnyilvánosság) vagy kikérhetjük a témát tárgyaló önkormányzati jegyzőkönyvet (iratnyilvánosság.)

Az Európa Tanács új, közérdekű adatot tartalmazó iratokhoz való hozzáférésről szóló

C. TÁBLÁZAT:

Mi biztosított: az adatokhoz vagy az iratokhoz való hozzáférés?

Iratokhoz való hozzáférés:	Adatokhoz való hozzáférés:	Iratokhoz és adatokhoz való hozzáférés:
Belgium, Dánia, Európai Unió, Franciaország, Görögország, Kanada, Koszovó, Lichtenstein, Olaszország, Svájc, Svédország, USA	Ausztria, Azerbajdzsán, Bosznia- Hercegovina, Horvátország, Csehország, Egyesült Királyság Ész-tországa, Grúzia, Kirgizisztán, Lettországa, Moldova, Montenegró, Németország, Örményország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Tadzsikisztán, Ukrajna, Üzbegisztán	Albánia, Finnország, Hollandia, Izland, Írország, Lengyelország, Litvánia, Macedónia, Magyarország, Norvégia, Oroszország, Portugália, Törökország

egyezménye a „közérdekű adatot tartalmazó iratot“ a következőképpen határozza meg: „bármely formában rögzített minden olyan információ, amelyet közhatalmi szervnél keletkezett vagy hozzá érkezett, és amely a szerv kezelésében van.” (1.2.b. cikk).

A **2001/1049/EK Rendelet** a „dokumentumot“ így határozza meg: „az adathordozótól (papír, elektronikus forma vagy hang-, kép- vagy audiovizuális felvétel) függetlenül, az intézmény feladatkörébe tartozó politikára, tevékenységre és döntéshozatalra vonatkozó üggyel kapcsolatos adattartalom“.

Megjegyzés: az Európai Unió felé beadott adatigényléseknek kifejezetten tartalmazniuk kell a „dokumentum“ szót, máskülönben a kérelem a helyes hivatali magatartás európai kódexe alapján kerülhet elbírálásra, amely hivatkozik a közérdekű adatok megismerésének jogára, de nem tartalmaz határidőket, illetve fellebbezési lehetőségeket.

Megjegyzés: fontos tudni, hogy a használni kívánt törvény az iratokhoz való hozzáférésről vagy az adatokhoz való hozzáférésről rendelkezik-e, mert ez befolyásolja a kérdés megfogalmazásának módját. Az I. fejezet ezzel kapcsolatban részletesebb tanácsokat tartalmaz.

6. Mi a helyzet a teljes adatbázisokhoz való hozzáféréssel?

A közérdekű adatok nyilvánossága határozottan vonatkozik minden iratra és egyéb, más formában tárolt anyagra is; ilyenek lehetnek például a kazettán, CD-n vagy DVD-n tárolt audiovizuális anyagok. Kérdésként merül fel az adatbázisokban tárolt információ megismerésének esete. Ez a téma rendkívül lényeges az újságírók számára,

akik egy kérdésre adott egyszerű válasz helyett esetleg részletesebb információhoz szeretnének jutni.

Általában az állami szervezeteknek nem kell a kérdésekre válaszolva új iratokat vagy adatokat létrehozniuk, a kérdés megválaszolása során egyszerű kereséssel adatot nyernek ki egy adott adatbázisból.

Egyes országokban az adatbázis iratnak minősül; más országokban az irat egy adatbázisból kivonható, összefüggő adatsopontra korlátozódik. A közérdekű adatok nyilvánosságáért, és a nyílt kormányzati adatokért folytatott kampányok újkeletű érvelése szerint a hozzáférést nem csak az adatbázisokban található adatokra, hanem az adatbázis egészére vonatkozóan biztosítani kell. Addig is, az **újságíróknak** tudniuk kell erről, és érdemes az adott országban hatályos szabályokat tanulmányozni, amennyiben valaki teljes adatbázisokat szeretne megismerni.

Magyarországon a TASZ szerint létező adatbázis kiadása elméletileg lehetséges, de a bírói gyakorlat ilyen tárgyú ügyet még nem ismer.

A kormányzati adatbázisokkal napjainkban valami egészen izgalmas dolog történik, amely minden újságíró számára érdekes lehet: ez a „nyílt kormányzati adat-forradalom”, amelynek keretében az állami szervezetek egész adatbázisokat hoznak nyilvánosságra oly módon, hogy központi honlapokon teszik azokat közzé. A nyílt kormányzati adatokra vonatkozóan lásd a „D” táblázatot. Az új adatforrások leghatékonyabb kihasználásához elengedhetetlen a megfelelő képzettség a **számítógépes újságírási technikák** (Computer Assisted Reporting Techniques) terén.

D. TÁBLÁZAT:

Nyílt kormányzati adatok

Mik azok a nyílt kormányzati adatok?

Nyílt kormányzati adatok adatbázisok és más adathalmazok kormányzati közzététele olyan formában, amely lehetővé teszi az információ feldolgozását, újrafelhasználását és terjesztését. A közzétételre általában proaktív módon, közérdekű adatok megismerésére irányuló kérelmek nélkül kerül sor.

Mit tesznek a kormányok az adatbázisok megismerésének elősegítése érdekében?

Néhány jelenlegi kezdeményezés a kormányzati adatok tömeges közzétételéről:

- » **Egyesült Államok:** 2009. május 21-én az amerikai kormány elindította a data.gov weboldalt, azzal a céllal, hogy a nyilvánosság számára közvetlenül hozzáférhetővé tegye az amerikai szövetségi kormány végrehajtó részlege által létrehozott, gép által olvasható adatbázisokat.
- » **Egyesült Királyság:** Tim Berners-Lee-vel, a világháló egyik feltalálójával együttműködésben az Egyesült Királyság kormánya létrehozta a kormányzati adatok egykapus, online megismerésének lehetőségét, a data.gov.uk weboldalt, amely 2010. január 21-én indult el.
- » **Ausztrália:** a data.australia.gov.au honlap számos adatbázis felé mutató linket tartalmaz, és a felhasználókat kifejezetten arra ösztönzi, hogy „az adatok összedolgozásával tegyék a kormányzati adatokat még hasznosabbá, és hozzanak létre valami újat és izgalmasat!”
- » **Új-Zéland:** a data.govt.nz legújabb nyilvánosságra hozott adatai között szerepel az élelmszerbiztonsági hatóság egyik adatbázisa az élelmiszerek visszahívásának legfőbb okaival, illetőleg az összes visszahívás lebontva 2000. és 2009. között, valamint az Egészségügyi Minisztérium kórház-teljesítményekre vonatkozó adatbázisa.
- » **Dánia:** A Dán Nemzeti Információtechnológiai és Telekommunikációs Ügynökség létrehozta a Digitaliser.dk meta-oldalt, hogy ezzel segítsen a felhasználóknak eligazodni a rendelkezésre álló közérdekű adatok között.

Milyen egyéb témákkal kell még tisztában lenniük az újságíróknak?

A kormányzati adatok teljességének megismerését akadályok is nehezítik, mint például az, hogy az olyan formátumban közzétett adatok, amelyet a számítógépek nem képesek olvasni, nehezen hasznosíthatók újra, vagy az, hogy az adat vagy maga az adatbázis is szerzői jogvédelem alatt áll, vagy a használatához más fajta engedély szükséges. Akadályt jelenthet az is, hogy az adatokat újrafelhasználási szerződések keretei között teszik közzé, amelyért a felhasználóknak fizetniük kell. Ezeket a problémákat a nyílt kormányzati adatokért küzdő aktivisták a kormányokkal tárgyalva próbálják megoldani. Addig is, ahol a kormányok adatokat tettek közzé - mint például a fent felsorolt honlapokon - az újságíróknak érdemes ezeket átfutniuk, és közben kitalálniuk, hogy milyen cikkek születhetnek az adatokból.

7. Vonatkozik-e a jog minden állami szervre?

Európában a közérdekű adatok nyilvánossága határozottan érvényes minden **közigazgatási szervre**, központi, regionális és helyi szinten. Ez alól kevés kivétel van - Írországban a rendőrség például kivételt képez.

Ezen túlmenően, fejlődése során a jog hatálya fokozatosan a **törvényhozási és igazságszolgáltatási testületekre** is kiterjedt. Ma már majdnem minden ország hozzáférhetővé teszi a törvényhozási és igazságszolgáltatási szervek birtokában lévő közigazgatási adatokat, és a legtöbb ország a törvényhozás birtokában lévő minden adatra vonatkozóan biztosítja a hozzáférést.

Számos országban a **közfeladatot ellátó, illetve közpénzből fenntartott magán-szervezetekre** is kiterjed az adatigénylések megválaszolásával kapcsolatos kötelezettség.

A hatályos magyar információszabadsághelyzet egyik leginkább haladó szemléletet tükröző vonása, hogy a törvény nem az állami vagy önkormányzati szerveket nevezi meg általános kötelezettként, hanem a közfeladatot ellátó szervezeteket. Vagyis nem a szerv jogállása, hanem a feladatai alapján válik az adatközlési kötelezettség alanyává. Így közfeladatot ellátó szervek az állami vagy önkormányzati tulajdonban álló gazdálkodó szervezetek, függetlenül attól, hogy a piaci körülmények között végzik a tevékenységüket.

TIPP! Kövesse a pénzt! Amennyiben a szervezet, amelyre kíváncsi, az Ön országában nem tartozik a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény hatálya alá, gondoljon ar-

ra, hogy ki az adott intézmény felügyeleti vagy felettes szerve. Egyes, közpénzből fenntartott magánintézmények például a költségvetésüket biztosító minisztériumnak felelnek. Használja tehát a „kövesd a pénzt!” elvet, és kérje ki azon szervek jelentéseit, amelyek már a törvény hatálya alá tartoznak.

8. Mi a helyzet a kormányközi szervezetekkel?

Számos kormányközi szervezet birtokában van az életünket befolyásoló döntéssel kapcsolatos adat. Ide tartozik az Európai Unió, a Világbank, az Inter-Amerikai Fejlesztési Bank, az Afrikai Fejlesztési Bankcsoport, az Ázsiai Fejlesztési Bank, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank és az ENSZ Fejlesztési Programja.

Az EU-nak vannak a dokumentumokhoz való hozzáférésre vonatkozó szabályai, de még mindig vitás, hogy a közérdekű adatok megismeréséhez való jog vonatkozik-e a kormányközi szervezetekre, mivel azok a nemzeti joghatóság határain kívül esnek, és az emberi jogi szerződéseket sem írják alá. A **Globális Átláthatósági Kezdeményezésnek** (Global Transparency Initiative), és az ehhez hasonló kampánycsoportoknak köszönhetően a segélyek terén tevékenykedő kulcsfontosságú kormányközi szervezetek közül több szervezetnek is a nemzeti közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényekhez hasonló belső szabályzata van. Ezeket közzétételi szabályzatnak vagy közérdekű adat-szabályzatnak hívják. Ilyen például a Világbank 2010. július 1-jén hatályba lépett közérdekű adat-szabályzata.

9. Hozzáférhetek-e az állami szervek birtokában lévő összes adathoz?

Nem. A közérdekű adatok nyilvánosságához való jog **nem abszolút jog**. Lehet az állami szervek birtokában olyan információ, amelynek nyilvánosságra hozatala - legalábbis az adatkérés időpontjában - káros lehet. A jog tehát elvben minden információra vonatkozik, a gyakorlatban vannak azonban **kivételek**.

Például egy folyamatban lévő bűnügyi eljárás minden adatának nyilvánosságra hozatala veszélyezteteti a gyanúsított kézrekerítését. A letartóztatás után azonban az adatokat nyilvánosságra lehet hozni anélkül, hogy azok kárt okoznának.

Ebben a példában az információt a „jogos érdek” védelmében kell visszatartani. Az adatok visszatartásának alátámasztásához az állami szervezetnek bizonyítaniuk kell, hogy az információ nyilvánosságra hozatala esetén a törvényben meghatározott valamely érdek sérülne. A nemzetközi jogban elismert kivételek közé tartoznak a következők:

Az államérdek védelmével kapcsolatos kivételek:

- » a nemzetbiztonság és az ország védelme;
- » a nemzetközi kapcsolatok védelme;
- » a közbiztonság vagy a közrend védelme;
- » az állam gazdasági, pénzügyi vagy devizapolitikája.

A hatékony kormányzás biztosítását szolgáló kivételek:

- » az állami szervek belső, döntés-előkészítő iratainak és adatainak védelme - ez az ún.

„döntés-megalapozó vagy döntés-előkészítő adat” kivétele;

- » a nyomozati- és büntetőeljárások védelme.

A magánérdek és az emberi jogok védelmével kapcsolatos kivételek:

- » a magánszféra és más jogos magánérdek védelme;
- » az üzleti és más gazdasági érdek védelme, ideértve az üzleti titok védelmét, illetve egy magáncég hatékony piaci versenyképességét;
- » a környezetvédelem [például a veszélyeztetett fajok élőhelye];
- » a felek egyenjogúsága a bírósági eljárásokban, illetve a hatékonyan működő igazságszolgáltatás.

A magyar szabályozás kivételei:

Az adatigénylés címzettjének lehetővé kell tennie, hogy a kezelésében lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha az a minősített adat védelméről szóló törvény alapján minősített adat (közkeletű elnevezésén: államtitok). Az információszabadság az adatfajták meghatározásával külön törvény korlátozhatja:

- a.) honvédelmi érdekből
- b.) nemzetbiztonsági érdekből
- c.) bűncselekmények üldözése vagy megelőzése érdekében
- d.) környezet- vagy természetvédelmi érdekből
- e.) központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből
- f.) külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekre való kapcsolatokra tekintettel
- g.) bírósági vagy közigazgatási eljárásra tekintettel
- h.) szellemi tulajdonhoz fűződő jogra tekintettel

Minősített adatok védelme

Az információs szabadság legdrasztikusabb korlátozását az adatok minősítése jelenti. A minősített adatok védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény (továbbiakban: Mvtv.) a korábbi állam- és szolgáltatási titok tárgykörét fedi le, annak újraszabályozásának tekinthető. Ilyen adat szándékos - tudatos és akaratlagos - nyilvánosságra hozatala, bármilyen jellegű felhasználása bűncselekmény.

Amennyiben egy dokumentumon „Szigorúan titkos“, „Titkos“, „Bizalmas“, „Korlátozott terjesztésű“ megjelölést látható, akkor az adatot minősítették. Minősített adatok esetében korlátozottabb lehetőségek vannak a jogorvoslatra.

1. **Az adatot minősítő szervtől** kérje, hogy szüntesse meg a minősítést, illetve tájékoztassa, hogy mikor jár le a minősítés határideje. A lejárát után nincsen korlátozás!

2. Az egyetlen érdemi jogorvoslat a minősített adat megismeréséhez a **Nemzeti Adatvédelmi és Információs szabadság Hatóság** titokfelüveleti hatósági eljárásnak kezdeményezése az információs szabadságot is szabályozó 2011. évi CXII. törvény 62.§ alapján. A hatósági vizsgálat keretében megvizsgálják a minősítés törvényességét, illetve annak fenntartásának szükségességét. (Például amennyiben egy adatot azért minősítettek szigorúan titkosra, hogy állami szerv visszaélését, közvagyon pazarlását leplezzék, a Hatóság jó eséllyel a minősítés megszüntetésére hívja fel az adatgazdát.) A Hatóság a minősítés megváltoztatására vagy megszüntetésére szólítja fel a minősítőt. Amennyiben az utóbbi meglapozatlannak tartja a hatóság felszólítását, per

indul a Hatóság és az adatminősítő között. (Ilyen perre még nem került sor Magyarországon.)

3. Állampolgárok szintén kezdeményezhetik a **bírósági felülvizsgálatot**. Sajnálatos módon azonban a bíróság ilyenkor csak azt jogosult vizsgálni, hogy az adatot valóban minősítették-e vagy sem, nincsen lehetősége a minősítés indoklását vizsgálni.

Mi az üzleti titok?

A Polgári Törvénykönyv (81.§) adja meg az üzleti titok definícióját és azt is, hogy mi nem minősül üzleti titoknak.

*„**Üzleti titok** a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden olyan tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek nyilvánosságra hozatala, illetéktelenek által történő megszerzése vagy felhasználása a jogosult jogszertű pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekeit sértené vagy veszélyeztetné, és amelynek titokban tartása érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette.“*

*„**Nem minősül üzleti titoknak** az állami és a helyi önkormányzati költségvetés, illetve az európai közösségi támogatás felhasználásával, költségvetést érintő juttatással, kedvezményel, az állami és önkormányzati vagyon kezelésével, birtoklásával, használatával, hasznosításával, az azzal való rendelkezéssel, annak megterhelésével, az ilyen vagyont érintő bármilyen jog megszerzésével kapcsolatos adat, valamint az az adat, amelynek megismerését vagy nyilvánosságra hozatalát külön törvény közérdekből elrendeli. A nyilvánosságra hozatal azonban nem eredményezheti az olyan adatokhoz - így különösen a technológi-*

ai eljárásokra, a műszaki megoldásokra, a gyártási folyamatokra, a munkaszervezési és logisztikai módszerekre, továbbá a know-how-ra vonatkozó adatokhoz - való hozzáférést, amelyek megismerése az üzleti tevékenység végzése szempontjából aránytalan sérelmet okozna, feltéve, hogy ez nem akadályozza meg a közérdekből nyilvános adat megismerésének lehetőségét.“

Az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény értelmében közérdekből nyilvános minden, az állami vagyonnal való gazdálkodásra és az azzal való rendelkezésre vonatkozó, közérdekű adatnak nem minősülő adat. Az állami vagyonnal gazdálkodó vagy azzal rendelkező szerv vagy személy a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény szerinti közfeladatot ellátó szervnek vagy személynek minősül.

Üzleti titok védelmére hivatkozott - sikertelenül - a Gazdasági Minisztérium, amikor egy újságíró a svéd Grippen vadászgépek megvásárlásával összefüggő befektetésekkel kapcsolatos adatokat kért ki. A Gazdasági Minisztérium szintén üzleti titokra hivatkozott 2007-ben, amikor egy újságíró a Hankook Tire és az állam között fennálló szerződést szerette volna megismerni, és ugyanígy járt el a Pénzügyminisztérium is, amikor a TASZ korábban a költségvetési hiány részleteiről érdeklődött. A bíróságok mindhárom fenti esetben jogszerűtlennek minősítették a megtagadásokat, és a kért adatok kiadását rendelték el.

Személyes adatok a közérdekű adatokban

Amennyiben egy egyébként közérdekű doku-

mentum **személyes adatokat** tartalmaz, akkor annak kitakarása adatigénylés esetén az adatkezelő kötelezettsége. Fontos azonban, hogy közfeladatot ellátó személy az általa ellátott **közfeladattal összefüggő adatai nyilvánosak. Ezzel kapcsolatban egy TASZ-ügyben** bírósági ítélet mondta ki, hogy az állami tulajdonú vállalatok vezetőinek fizetése vagy az állami egyetemeket irányító rektorok fizetése mindenki számára megismerhető adatok.

Elősegítheti a hatékony és gyors adatigénylést, ha a dokumentumot eleve a személyes adatok kitakarásával kéri ki, és a személyes adatok megismerésével csak később foglalkozik.

Döntés megalapozását szolgáló adat

Magyarországon a döntés-előkészítésre való hivatkozás az egyik leggyakoribb adatközlést megtagadó indok. A törvény szerint a megkeresett szerv feladat- és hatáskörébe tartozó döntés meghozatalára irányuló eljárás során készített vagy rögzített, a döntés megalapozását szolgáló adat a keletkezésétől számított tíz évig nem nyilvános. A döntés megalapozást szolgáló adat megismerését az adatkezelő szerv vezetője - az adat megismeréséhez és a megismerhetőség kizárásához fűződő közérdek súlyának mérlegelésével - engedélyezheti.

A döntés megalapozását szolgáló adat megismerésére irányuló igény a döntés meghozatalát követően akkor utasítható el, ha az adat megismerése a szerv törvényes működési rendjét vagy feladat- és hatáskörének illetéktelen külső befolyástól mentes ellátását, így különösen az adatot keletkeztető álláspontjának a döntések előkészítése során történő szabad kifejtését veszélyeztetné. Fontos, hogy

amennyiben a döntéshozatali eljárás lezárása után 10 év eltelt, egyáltalán nincsen lehetőség megtagadni az adatszolgáltatást.

Tehát az adatkezelő a döntés megalapozására a döntési folyamat lezárulta előtt akkor hivatkozhat jogszerűen, ha igazolja, hogy döntéshozatali eljárás van folyamatban. Jövőbeli, bizonytalan döntéshozatali eljárások nem szolgálhatnak megtagadás alapjául!

A döntéshozó **szerv csak saját belső eljárása során keletkezett adatok** titkolhatóak el, más szerv, személy eljárása során keletkezett adatok nem. A bíróság egy, a Magyar Mozgókép Közalapítvány elleni perben a Közalapítvány könyvizsgálói jelentésének nyilvánosságra hozatalát rendelte el annak ellenére, hogy a kormánybiztos és a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal vizsgálatai nem zárultak le.

Húha! Ilyen sok a kivétel?!

A fenti hosszú listának tűnhet, és kissé hercizáló lehet, de amennyiben megfelelően alkalmazzuk, a közérdekű adatok nyilvánosságának elve alól az állami szervek birtokában lévő információ csupán egy kis százaléka minősülhet kivételnek.

Még amennyiben egy irat érzékeny adatot tartalmaz is, az irat egy részét, vagy akár egészét nyilvánosságra lehet hozni, mert az állami szervnek még az alábbiakban tárgyalt két elvet is figyelembe kell vennie:

(i) Részleges hozzáférés

Még amennyiben kivételt kell is alkalmazni, ez nem jelenti azt, hogy Ön semmilyen információt nem kaphat. A legtöbb országban az állami szervek kötelesek az érzékeny adatokat

olvashatatlaná tenni vagy más módon eltávolítani, és az irat fennmaradó részét nyilvánosságra hozni. Amennyiben az adat elektronikus formában van az állami szerv birtokában, az érzékeny adatokat elektronikusan is el lehet távolítani, de ebben az esetben Önnek értesülnie kell a „szerkesztés” tényéről és helyéről, valamint az állami szervnek részletesen meg kell indokolnia, hogy miért volt arra szükség.

Az iratok részleges megismeréséhez való jog a közérdekű adatok nyilvánosságához való jog része, mivel az érzékeny adatok kivételével az összes többi adat megismerhető. Ezt a szemléletet tükrözi az Európa Tanács közérdekű adatot tartalmazó iratokhoz való hozzáférésről szóló egyezménye, valamint a nemzeti és a nemzetközi joggyakorlat is.

Az **újságírók** számára az adatokhoz való részleges hozzáférés két ok miatt is hasznos. Először is, a nyilvánosságra hozott információt az újságíró felhasználhatja, és írhat arról is, amit a kormány nem oszt meg vele. Másodszor, a kapott adatokra az új vagy ismételt adatigénylésnél és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz, illetve a bírósághoz való fordulás során is hivatkozni lehet (a fellebbezésekről lásd a 9. pontot).

A magyar törvény szerint ha a közérdekű adatot tartalmazó dokumentum az igénylő által meg nem ismerhető adatot tartalmaz, a másolaton a meg nem ismerhető adatot felismerhetetlenné kell tenni.

(ii) A kivételek kivétele: az átláthatóság győzelme a titok felett

Néha az adatok valamelyest érzékenyek, még-

is fontos, hogy azok nyilvánossá váljanak, hogy tudjuk, hogy a kormány hogyan dolgozik és mire költi az adóinkat.

Egy állami szerv és egy privát vállalkozás között létrejött szerződés például információt tartalmaz a vállalkozás részére kifizetett megbízási vagy vállalkozási díjról. Amennyiben a szerződő fél nagyon olcsó árat ajánlott a kormánynak, lehet, hogy ezt nem szeretné nyilvánosságra hozni, mivel ez csökkenti az esélyét arra, hogy a jövőben más ügyfelekkel magasabb árban állapodjon meg. Másrészt azonban a nyilvánosságnak joga van tudni, hogy az adókat a kormány mire költi, és erős közérdek fűződik annak ismeretéhez, hogy az adófizetők pénze megfelelően kerül felhasználásra, így ezt az információt hozzáférhetővé kell tenni.

Ebben a példában az adatigénylést elbíráló köztisztviselőnek a „**közérdek-tesztet**” kell elvégeznie. Figyelembe kell vennie a kivételeket, valamint az adat megismerésének elutasítását, majd ezt követően figyelembe kell vennie az adat ismeretéhez fűződő közérdeket. Számos közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény tartalmaz ilyen vagy ehhez hasonló tesztek. Egyéb esetekben az adatvédelmi biztos, illetve a bíróság fellebbezés esetén veszi figyelembe a közérdeket.

Egy jól működő információszabadság-rendszerben a titok fölött sok esetben győz az átláthatóság követelménye. A magyar szabályozás egy esetben ismeri a közérdekűségi tesztet: azokban az esetekben, amikor az igény teljesítése tekintetében az adatkezelő mérlegelését teszi lehetővé a törvény, a megismerési igény teljesítése kizárólag abban az esetben

tagadható meg, ha a megtagadás alapjául szolgáló közérdek nagyobb súlyú a közérdekű adat megismerésére irányuló igény teljesítéséhez fűződő közérdeknél. (A döntés-előkészítő adatok esetében ez teret nyit a nyilvánosság melletti eredményes érvelésnek.)

Megjegyzés: Mi a helyzet a szerzői jogi kérdésekkel, ha felhasználom vagy közlésem az információt?

Az újságíróknak tisztában kell lenniük a közérdekű adatokra, illetve azok felhasználására vonatkozó szerzői jogi szabályokkal. Általában, amennyiben az állami szervek az információszabadságról szóló törvények hatálya alatt teszik közzé az adatokat, azokat a média cikkekhez, rádiós vagy televíziós programokhoz, valamint blogokban való közzétételhez hírként felhasználhatja. A véleménynyilvánítás szabadságának jelentősége miatt ez a felhasználás kivételnek minősül, és nem tartozik az engedélyköteles tevékenységek körébe.

Nézzon utána az Ön országában hatályos szabályoknak! Amennyiben Ön nagy terjedelmű információt, például egy egész adatbázist kíván felhasználni, érdemes az állami szervvel előzetesen egyeztetnie az adatok felhasználására, átdolgozására vonatkozó szabályokat.

Magyarországon a közérdekű adatok szabadon terjeszthetők, és nem esnek szerzői jogi védelem alá.

10. Fellebbezés/perindítás a hallgatás és az elutasítás ellen

Amennyiben az adatigénylésre nem érkezik válasz („közigazgatási hallgatás”), vagy az állami szerv elutasítja az adat megismerésére

vonatkozó kérést, vagy a válasz nem igazán ad választ az Ön kérdésére, fontolóra veheti a fellebbezést illetve a perindítást. A fellebbezés szabályai országról országra változnak. A D. melléklet tartalmazza annak az EBESZ-régióhoz tartozó 45 országnak a felsorolását, amelyeknek van a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó törvénye, összefoglalja a fellebbezési eljárásokat, és megadja a felügyeleti szervek elérhetőségét. Az adatigénylés benyújtásával egyidőben, vagy azt követően azonnal érdemes átnézni a fellebbezés szabályait és a vonatkozó határidőket. Így tudni fogja, hogy mikorra várhat választ, és szükség esetén megfelelő fellebbezést tud benyújtani.

Négy fő fellebbezési eljárás van:

Belső vagy közigazgatási fellebbezés/ismételt adatigénylés: az elutasítást kibocsátó szerv, illetve a közvetlen felügyeleti szerv felé címzett fellebbezés. Furcsának tűnhet ugyanahhoz a szervhez fellebbezni, mégis jelzi, hogy Ön komolyan meg kívánja védeni a jogait, és gyakran a döntés megváltoztatását eredményezi. Mindenesetre a legtöbb országban az adatvédelmi biztoshoz, az ombudsmanhoz, illetve a bírósághoz való fellebbezést megelőzően kötelező belső felülvizsgálatot kérni. Vannak azonban olyan esetek is, amikor közvetlenül az adatvédelmi biztoshoz, illetve az ombudsmanhoz lehet fellebbezni. Ezeknek a lehetőségeknek a felsorolását a D. táblázat tartalmazza.

Magyarországon az adatközlés megtagadása, vagy hallgatás esetén pert lehet indítani, a közfeladatot ellátó szervezeteken belül nincsen külön fellebbezési eljárás. Önkormányzatok esetében a területileg illetékes kormányhivatalhoz lehet fordulni, amely az önkormányzat törvényes működését ellenőrzi, és felszólíthatja az adatok kiadására, azonban ez

nem hatékony jogorvoslati eljárás. Nem tanácsoljuk ennek a módszernek a használatát, mert egy ilyen eljárás elhúzódhat, és így az idő elhúzódása miatt kicsúszik a perindítási határidőből, melyre az adatközlés megtagadása (vagy a határidő letelte) után 30 napja van.

Bírósági fellebbezés: számos országban, különösen azokban, ahol nincsen a közérdekű adatok nyilvánossága felett örökös adatvédelmi biztos vagy ombudsman, a következő lépés a bírósághoz való fellebbezés. A közérdekű adatokkal kapcsolatos fellebbezéseket rendszerint a közigazgatási jog szabályozza, a fellebbezéseket tehát a regionális vagy nemzeti közigazgatási bíróságnak kell címezni, míg általában egy magasabb szintű bírói fórum felé további fellebbezési lehetőség áll rendelkezésre. Az Európa Tanácshoz tartozó 11 országban a bíróságokhoz való fellebbezés az egyetlen lehetőség.

Magyarországon a pert az adatközlést megtagadó (vagy hallgató) szerv ellen kell megindítani, az adatközlés megtagadásától vagy a határidő elteltétől számított 30 napon belül. A bírósági jogérvényesítés hatékony módszer, az eljárást a bíróság soron kívül folytatja le, az első tárgyalási napot jellemzően a keresetlel beérkezésétől számított két hónapon belül ki szokták tűzni. Az adatigénylő helyzetét könnyíti, hogy a perben a megtagadás jogszerűségét és megalapozottságát az adatot kezelő szerv köteles bizonyítani. Fontos tudni, hogy amennyiben megindul a peres eljárás, abban az ügyben az Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság nem vizsgálódhat. Ha a perben az adatot igénylő javára ítélt a bíróság, akkor szükség esetén az ítélet bírósági végrehajtás útján kikényszeríthető. A közérdekű adatok közlésének megtagadása miatt indult perek illetékmentesek.

A perben nem kötelező a jogi képviselet, ügyvéd nélkül is eljárhat. Egy keresetmintát használva Ön is indíthat pert, ilyen minták megtalálhatók a TASZ weboldalán. Fontos, hogy betartsa a határidőket! A keresetet a megtagadó válasz kézhezvételétől, vagy a válaszádra nyitva álló határidő (15 nap) eredménytelen leteltétől számított 30 napon kell beadni. Fontos, hogy a 30. napon a kereset már bent legyen a bíróságon, tehát más határidőktől eltérően a keresetet nem elég ezen a napon postára adni! Az egész országra kiterjedő hatáskörű szerv (például egy minisztérium) ellen indult per a megyei (fővárosi) bíróság hatáskörébe tartozik. Egyéb adatkezelők ellen (például egy önkormányzat esetében) a megyei bíróság székhelyén lévő helyi bíróság jár el. Például a Paksi Atomerőmű nem országos hatáskörű szerv, hanem egy gazdasági társaság, amely Tolna megyében van bejegyezve. Ebből következően a megyeszékhely városi bírósága, a Szekszárdi Városi Bíróság jár el az ügyben.

Adatvédelmi bizottság/biztos: ezek száma Magyarországon jelenleg a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadsághoz is lehet fordulni adatigénylés megtagadása esetén. A Hatóságnál bárki vizsgálatot kezdeményezhet a közér-

dekű adatok megismeréséhez fűződő jogok gyakorlásával kapcsolatban jogsérelem érte, vagy ennek a veszélye áll fenn. A Hatóság két hónapon belül köteles lezárni a vizsgálatot és megtenni a megfelelő intézkedéseket. Előnye, hogy a Hatóságnak széleskörű vizsgálati eszközei vannak: iratokba betekinthet, helyszíni vizsgálatot folytathat. Fontos szempont, hogy a Hatóság felszólítása nem kényszeríthető ki, azonban a hatósági vizsgálat után a Hatóság és az eljárást kezdeményező is jogosult bírósági eljárás megindítására. Ehhez a Hatósági vizsgálat lezárásáról való tudomásszerzéstől számított 30 napon belül kell megindítani a bírósági eljárást. Fontos, hogy nem lehetséges a bírósági eljárással párhuzamosan hatósági vizsgálatot kezdeményezni, továbbá a Hatóság érdemi vizsgálat nélkül elutasítja a bejelentést, ha korábban jogerős bírósági határozat született.

Általános ombudsman: számos országban az ombudsman feladata az ország állampolgárai és lakosai jogainak védelme az állami szervekkel fennálló viszonyokban. Ezek közül 13 országban az ombudsman hatáskörébe tartozik a közérdekű adatok megismerésével kapcsolatos panaszok elbírálása is. Az ombudsmani hivatal gyakran csak ajánlások

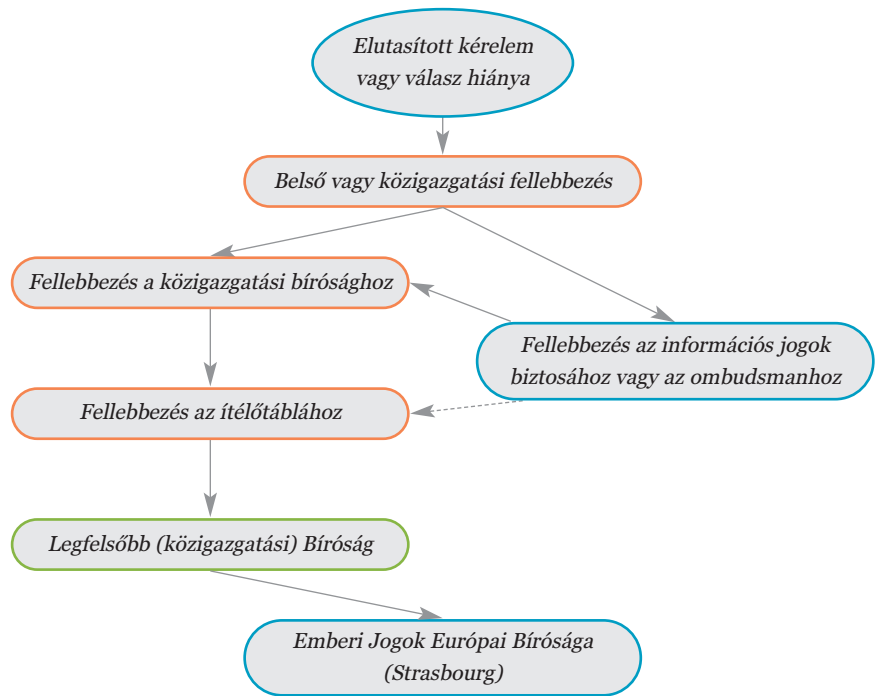
E. TÁBLÁZAT:

Fellebbezési rendszerek az Európa Tanács részes államaiban

Bírósági fellebbezés	Adatvédelmi bizottság/biztos	Ombudsman
Bulgária, Cseh Köztársaság, Grúzia, Hollandia, Lengyelország, Lettország, Lichtenstein, Magyarország, Moldova, Oroszország, Románia, Szlovákia, Ukrajna	Belgium, Egyesült Királyság, Franciaország, Izland, Írország, Kanada, Macedónia, Németország, Olaszország, Portugália, Szerbia, Szlovénia, Svájc, Törökország	Európai Unió, Albánia, Ausztria, Bosznia, Dánia, Észtország, Finnország, Görögország, Horvátország, Koszovó, Litvánia, Norvégia, Örményország, Svédország

2. ábra: A fellebbezési eljárás lépésről-lépésre

Az országok többségében a fellebbezési eljárás két vagy három lépcsős

kat bocsáthat ki, bár az ombudsmantól érkező kritika lehetősége sok országban azt is jelenti, hogy az állami szervek eleget tesznek az ajánlásokban foglaltaknak. A dokumentumokhoz való hozzáférésekkel kapcsolatos panaszkodat az Európai Unió szintjén is az Európai Ombudsman bírálja el.

A belső közigazgatási fellebbezés benyújtása általában meglehetősen egyszerű és díjtalan eljárás (vannak kivételek, mint például Írország, ahol 75 euróba kerül a belső fellebbezés, amely erősen csökkenti a jogvédelemre való hajlandóságot). Néha mindenesetre segíthet egy ügyvéd vagy egy jogvédő szervezet tanácsa. Amennyi-

ben kétségei vannak, keresse meg a Legal Leaks csapatát és mi megpróbáljunk Önt összekötni valakivel az Ön országában, aki segíthet.

A magasabb szintű bíróságokhoz, illetve az Európai Emberi Jogi Bírósághoz való fellebbezés sok időbe telhet (akár évekbe is), de érdemes megfontolni, két ok miatt is:

- » **hasznos cselekedet:** a jogesetek hozzájárulnak a közérdekű adatok nyilvánosságához való jog hosszútávú fejlődéséhez;
- » **jó sztori:** a fellebbezésből jó cikket lehet írni, mely akár azonnali politikai hatást képes kiváltani, annak ellenére, hogy a hivatalos jogi döntésre még várni kell.

III. ADATBIZTONSÁGRÓL ÚJSÁGÍRÓKNAK

1. Kockázatértékelés

Ha Ön újságíró, talán ismerősek számára az alábbi kérdések:

Hogy mérhető fel a lehetséges biztonsági kockázatok? Van-e olyan folyamatára, ami segít a kockázatok felmérésében? Olyan megoldásra van szükségem, amit nem csak informatikusok értenek meg, és nem túl bonyolult! Továbbá: nekem nem lehetőségeket kell felajánlani, hanem mondják meg, hogy mit csináljak, mert elfoglalt újságíró vagyok és nincs időm gondolkodni...

» **Mi jelenti a veszélyt?** Ön valószínűleg tudja, hogy mi jelenti a veszélyt, és honnan kell rá számítani. A munkája természetétől függően érzékeny pontok lehetnek a hatóságok, a bűnözők, külföldi kormányok vagy egyéb veszélyforrások...

» **Milyen adataim vannak veszélyben?** A birtokában lévő információkat válassza három részre: titkosra, személyesre és nyilvánosra. A rendszerezés során próbáljon meg minden, a birtokában lévő adatra emlékezni, ideértve a papír alapú dokumentumokat, a számítógépen tárolt adatokat, az emaileket, az elérhetőségi adatokat, az SMS üzeneteket, valamint más egyéb adatot is, még a papírfecniket is, amelyekre neveket és telefonszámokat írt fel. A titkos kategóriába tartoznak a legérzékenyebb adatok, amelyeknek tényleg védelemre van szükségük. Kezdje ezekkel.

» **Hol van az információ? Hol tartja Ön az adatokat?** Az Ön által használt adattárolási rendszerek különböző kockázati szinteket képviselnek. Készítsen listát az érzé-

keny vagy titkos adatok tárhelyéről: számítógép merevlemez, email, webszerverek, USB memóriakártya, külső USB merevlemez, CD és DVD, mobiltelefon, nyomtatott és kézzel írt papírok. Gondolja végig ezeknek az adattárolóknak a fizikai fellelhetőségét is: Hol vannak az adatok? Otthon, az irodában, a szemetes-kosárban vagy „valahol az interneten”?

» **Hogyan közli ezeket az adatokat?**

Gondolja végig, általában hogyan kommunikál: papíralapú leveleken, faxon, vezeték telefonon, mobiltelefonon, emailben vagy Skype-on? Az alábbi kérdésekben foglalt, a lehetséges sebezhető felületekre vonatkozó rész olvasásakor szüksége lesz erre az információra.

Alapszintű adatvédelem a titkos adatoknak:

- i) titkosítás: az érzékeny adatokat titkosítani kell (a titkosításról bővebben ld. Q3, Q5);
- ii) védelem: a mappákat és az iratokat (nyomtatott dokumentumokat és az adatok más fizikai megtestesüléseit) fizikailag védje az illetéktelen hozzáféréstől;
- iii) megsemmisítés: semmisítse meg azt az információt, amelyre már nincs szüksége (iratmegsemmisítés, adatmegsemmisítés). Felhívjuk rá a figyelmet, hogy egy fájl törlése ténylegesen nem semmisíti meg az információt, hanem az adatot valamelyik tárhelyen hagyja, hogy azt később felülírják (vagy helyreállítsák). Az adat teljes törléséhez speciális eszközökre, mint például a CCleaner-re van szükség (ld. http://security.ngoinabox.org/en/ccleaner_main).

2. Félek, hogy ellopják a laptopomat.

Nem engedhetem meg magamnak, hogy a kutatási adataimat elveszítsem, úgyhogy szeretném azokat az interneten tárolni. Biztonságos ez? Hol tudok biztonságosan adatokat tárolni?

Lehetséges megoldások:

1.: az érzékeny adatokat tegye fel az Internet-re vagy „egy felhőbe”. Ilyen szolgáltatást nyújt például a Dropbox, amely 2 GB ingyenes tárhelyet biztosít bárkinek, de körülbelül havi 8 euróért már 50 GB tárhely is vásárolható. Néhány vállalkozás garantálja, hogy az adatokat több számítógépen és/vagy titkosítva tárolják, de bíznia kell a magánvállalkozásban annyira, hogy az az adatokat nem fogja másnak kiszolgáltatni.

2.: használja a TrueCrypt-et, ami lehetővé teszi, hogy a fájlokat valahol a fájl-rendszerben eldugva egy „széf”-ben tartsa. Ehhez kövesse a következő linken elérhető lépéseket: http://www.security.ngoinabox.org/en/truecrypt_main.

3.: az 1. és a 2. lehetőség kombinációja: hozzon létre egy TrueCrypt „kötetet”, majd töltsse fel a Dropbox-ra. Ezzel az adatokat egy offshore felhőbe küldi, ÉS előzetesen titkosítja, így még amennyiben a szolgáltató fel is törli az adatokat, azok mások számára továbbra is hozzáférhetetlenek lesznek.

3. Mi a telefonos kommunikáció legbiztonságosabb módja?

Telefonon kell beszélnem egy forrással, de félek, hogy valaki titokban lehallgatja a beszélgetést. Mit tegyek?

Használjon Skype-ot! A Skype használata általában biztonságosabb, úgyhogy amennyiben témája bizalmas, hacsak teheti, folytasson Skype-ról Skype-ra irányuló beszélgetéseket.

Igaz, hogy a Skype biztonságos és az adatokat nem őrzik meg?

A Skype szerint a rendszerben az adattovábbítás titkosítva van, de az adatokat megőrzik. Amennyiben ez igaz, előfordulhat, hogy az adatforgalom tartalma nem kerülhet nyilvánosságra, de az adatforgalomnak nyoma marad.

A vezetékes vagy mobiltelefonok felé kezdeményezett Skype hívások a telefonhívások rendszeréhez tartoznak, és rendszerint NEM titkosítottak. Tudnia kell, hogy bizonyos országokban a Skype kevésbé biztonságos. Ez a helyzet például Kínában a TOM-Skype felhasználók esetében, amely a Skype kínai rendszere.

Különösen szenzitív kommunikáció esetében használjon csak egy adott személlyel folytatott kommunikációra szolgáló, és álnéven létrehozott Skype felhasználói profilt. Ne töltsse fel hitellel ezt a felhasználói profilt, így az Ön bankjának, illetve a hitelkártyájának adatai nem hozhatók összefüggésbe ezzel a profillal.

4. Mobiltelefon

Mennyire kockázatos mobiltelefont használni?

Elvesztés vagy lopás esetére tegye nehezen használhatóvá a telefonját: aktiválja a mobiltelefon jelszavas védelmét, vagy használja a pin kódot, így, ha a telefont elveszti, vagy azt ellopják, nehezen lehet ahhoz hozzáférni. Rendszeresen törölje a szükségtelen és/vagy érzékeny információkat a telefon-

járól. Ha a telefont használja, ne mentse el rajta érzékeny adatot, vagy, ha mégis, akkor kódolja úgy, hogy azokat csak Ön értse meg.

Kizárólagos források számára fenntartott telefonok: Amennyiben érzékeny adatokat továbbító személyekkel vagy szervezetekkel dolgozik, érdemes megfontolnia, hogy a különböző célokra különböző telefonokat és SIM-kártyákat tartson fenn, és esetleg egy ideiglenes anonim telefonszámot is, amelyet csak egy adott forrással való kommunikációra használ.

A mobiltelefonokat le lehet hallgatni és be lehet azonosítani, még amikor úgy tűnik, hogy ki vannak kapcsolva, akkor is. Nem biztos, hogy tudása van erről, mivel csak másodpercekbe telik úgy beállítani egy telefont, hogy azt később nyomon lehessen követni. Folyamatosan figyeljen a környezetére, ha a mobiltelefon Önnél van, vagy azt használja, és a kockázatos helyeken és helyzetekben inkább tartózkodjon ettől.

Kapcsolja ki a telefon Bluetooth kapcsolatát. Ezzel megakadályozza a jeltovábbítást a telefonra vagy a telefonról. Szükség esetén keresse meg a szolgáltatót a kikapcsoláshoz szükséges teendőkkel kapcsolatban. További információ: **Hogyan akadályozzuk meg a telefon lehallgatását,** eHow.com http://www.ehow.com/how_7443526_stop-phone-tapping.html#ixzz1FGPUMM5e.

Használjon hangalapú titkosítási szoftvert a telefonján. Fizetős szolgáltatásként sok ilyen eszköz a rendelkezésre áll, de használatuk nem minden mobiltelefonon érhető el. A biztonságos kommunikáció érdekében a titkosítási

tási szoftvert mindkét telefonra fel kell tölteni. Íme egy példa: <http://www.cellcrypt.com/>. Az android telefonok esetében az adat-továbbítás titkosítására szolgáló szoftverek kialakulóban vannak; de ezeknél az eszközök-nél is a beszélgetés mindkét résztvevőjének titkosítania kell a telefonját.

TIPP! *Érzékeny információ továbbítása előtt fontolja meg alaposan a kockázatot, és amennyiben lehetősége van rá, használjon a mobiltelefonnál biztonságosabb adatátviteli formát.*

5. Az e-mail fiókok biztosítása
Titkos forrással szeretnék kommunikálni. Használjam a rendes emailemet vagy tegyek valami más? Minden esetben tanácsos az érzékeny adatok továbbítása során különböző kommunikációs csatornákat használni. Ebben az esetben javasoljuk, hogy Ön is és a forrás is az általánostól eltérő email címet használjanak - értelmetlen ugyanis a kommunikációs csatorna csupán egyik oldalát biztosítani!

Gondoskodjon róla, hogy mindketten olyan email címet hozzanak létre, amely nem követhető nyomon. Ezt úgy tehetik meg, ha eltérő névvel és címmel hozzák létre, álnév alatt.

Amennyiben lehetséges, titkosítsa az email üzenetek tartalmát. Önnek is és a forrásnak is titkosítást kell használnia. Az egyik lehetséges megoldás az, hogy a biztonságos és titkosított VaultletSuite levelezési rendszert használják. A telepítéssel és a használattal kapcsolatban ld. http://security.ngoinabox.org/en/vaultletsuite_main

6. A jelszavak megjegyzése

Túl sok jelszóval védett rendszerrel dolgozom. Hogy emlékezek rájuk, gyakran ugyanazt a jelszót használom, ami nem is túl biztonságos. Hogyan kezelhetném a jelszavakat?

Ne írja le a jelszavakat olyan módon, ami egyszerűen hozzáférhetővé teszi az összes jelszóval védett rendszerét bárki számára, aki megtalálja a papírt!

Érdemes hosszú és összetett jelszavakat választani, és minden internetes szolgáltatásra más és más jelszót használni. Ideális esetben jelszó-kezelőt kell alkalmazni, ami biztonságosan tárolja a jelszavakat, valamint automatikusan összetett jelszavakat hoz létre.

A jelszó-kezelő használatával csak egyetlen biztonságos jelszót kell megjegyeznie. Ezzel a főjelszóval nyitja meg a jelszókezelőt, és azt követően a többi jelszóhoz is hozzáfér. A keepass, egy biztonságos és titkosított jelszó-kezelő használatához lásd: http://security.ngoinabox.org/en/keepass_main

7. Hogyan védjem meg a rendes email címemet?

Az interneten a fő kommunikációs rendszer a személyes és/vagy munka célokra széles körben használt email. Az elektronikus levél útjának minden állomásánál biztosítani kell a védelmet. Gondoljon rá úgy, mint egy feladandó csomagra: törékeny-e a tartalma? Jól be van csomagolva? Megbízható szolgáltatóval küldi-e el? Veszélyes lehet-e a csomag útja? A másik oldalon várja-e valaki a csomagot?

A biztonság minden állomáson elengedhetetlen:

» **A tartalom biztonsága:** alapvetően a tartalmat kell megvédeni attól, hogy az illetéktelenek tudomására jusson. Az email üzenetet titkosítva lehet a címzettnek elküldeni. Számos email alkalmazás képes az üzenet tartalmát titkosítani, de ehhez Önnek (valamint a kommunikációban résztvevő másik félnek) lépéseket kell tennie. Az emailek titkosításáról bővebben itt olvashat: http://security.ngoinabox.org/en/chapter_7_4.

TIPP! *Alaposan gondolja át, mielőtt tollat vagy billentyűzetet ragad, és az utóbbi esetben megnyomja a „küldés“ gombot: lehet-e az üzenetet úgy fogalmazni, hogy az, amennyiben illetéktelen kezekbe kerül, az Ön forrását és történetét kevésbé kompromittálja?*

» **Programbiztonság:** az Outlook helyett használjon például Thunderbird vagy VaultletSoft levelezőrendszert, amelyek egyre növekvő biztonsági szolgáltatásokat nyújtanak. Amennyiben a levelezését az interneten keresztül kell elérnie, használja például a kevésbé sebezhető és biztonsági intézkedésekkel kiegészíthető Firefox böngészőt.

» **Biztonságos email-szolgáltatás:** az Ön adatait (emailek, csatolmányok, stb.) az email-szolgáltató szerverei tárolják. Önnek kevés beleszólása van ezek működtetésébe; meg kell bíznia a szolgáltatójában az Öntől kiinduló információ tekintetében ugyanúgy, mint az Önhöz érkező adatok tekintetében. Amennyiben fontos Önnek az adatbiztonság, mielőtt rákattint az „elfogadom“ gombra, meg kell ismernie a szolgáltató adatkezelési rendszerét, el

kell olvasnia az adatkezelési szabályzatot és az egyéb jogi tájékoztatókat. Amennyiben az Ön szervezetének saját szervere van, az IT-részleg esetleg a fő email mellett további email címeket is be tud Önnek állítani. A szakemberek elmondják Önnek, hogy az emailek mennyire biztonságosak, ha azokat az irodában használja, és mennyire biztonságos a használatuk az irodán kívül.

További érzékeny emailek és kommunikáció esetén fontolja meg az olyan ingyenes levelezési szolgáltatásokat, amelyek kifejezetten ki mondják, hogy nem használják/továbbítják az Ön adatait. Több információ erről: http://security.ngoinabox.org/en/riseup_main. A kizárólagos forrással folytatott kommunikációra használjon külön email címet.

TIPP! *Ön és a forrás használhatják ugyanazt a Gmail címet, és piszkozatokat hozhatnak létre, illetve menthetnek el. Ez növeli a biztonságot, mivel az üzeneteket nem küldik el az interneten.*

Az adattovábbítás biztonsága: gondoskodjon róla, hogy az email üzenetei a Transport Layer Security-n (vivőréteg-biztonság, „TLS“ vagy elődje, az „SSL“), vagyis megerősített biztonsággal működő kommunikációs protokollon keresztül továbbítódnak. Győződjön meg róla, hogy az email szolgáltatója biztosítja-e ezt a lehetőséget. Amennyiben böngészőben használ levelezőrendszert, ellenőrizze a böngésző címsorát: ha a cím „http“-vel kezdődik, az adattovábbítás NEM biztonságos; ha „https“-sel kezdődik, akkor az adattovábbítás biztonságos. Jelenleg a Gmail biztosítja a https-t, vagyis minden, a szerver-

ről kiinduló vagy oda érkező email kommunikáció biztonságos továbbítását.

Megjegyzés: a kommunikáció kétirányú folyamat. Gondoskodjon róla, hogy az Önnel kommunikáló másik fél ugyancsak biztonságos szolgáltatást használ. Amennyiben csak az egyik fél használ biztonságos szolgáltatást, az email kommunikáció nem biztonságos. Az Ön biztonsága olyan gyenge, mint a közös biztonsági intézkedések leggyengébb pontja.

8. Hogyan tároljam az adatokat és hogyan készítek rólok biztonságos másolatot?

Hogy lehetek biztos abban, hogy az adataim úgy tárolom, hogy soha nem kell attól félnem, hogy elvesznek, és biztos lehetek abban, hogy más nem férhet hozzájuk?

Megfelelő fizikai biztonsági intézkedésekkel: a számítógépek védelme nem korlátozódhat kizárólag a számítógépen lévő adatokra. Érdemes a fizikai biztonságra is gondolni. Ez azt jelenti, hogy olyan intézkedéseket kell tenni, amelyek korlátozzák az irodai számítógépekhez való hozzáférhetőséget, és biztosítják, hogy csak az arra jogosultak léphessenek be a helyiségbe, ahol számítógépe található.

Segít, ha a számítógépek az irodán belül egy biztonságosabb helyiségben vannak. A zárt helyiségekben elhelyezett gépekkel elkerülhető az illetéktelen hozzáférés és használat. Ez persze csak bizonyos mértékig jelent védelmet, és egy eltökélt ellenfél hozzáférhet és hozzá is fog férni a számítógépekhez és az adatokhoz.

Biztonsági másolatok: a fizikai biztonsági intézkedéseken túlmenően elengedhetetlen a biztonsági másolatok készítése. Érdemes az irodán kívül is biztonsági másolatokat tartani arra az esetre, ha a számítógépek fizikai kárt szenvednének és hozzáférhetetlenné válnának.

Kerülje el az adatok másolását: az adatokra/információra az olyan lopás is veszélyt jelent, amiről Önnek nincs is tudomása, mivel - tekintettel a digitális formára - az információ úgy másolható vagy továbbítható, hogy az a számítógépen továbbra is elérhető marad. Az ellenfél kísérletet tehet továbbá az adatok befolyásolására is, ha például betör a számítógépbe és megváltoztat egy fontos statisztikai adatot. Az adatok ellopásának és befolyásolásának egyik lehetséges megoldása a már tárgyalt titkosítás.

Takarítás: az adatvesztések egyik legjellemzőbb oka továbbra is a véletlenszerű adatvesztés a merevlemez összeomlása miatt, vagy a számítógépbe kerülő valamiféle vírus eredményeképpen. A számítógépeket rendszeresen karban kell tartani. Ez azt jelenti, hogy rendszeres időközönként frissíteni kell a vírusölő programot, az operációs rendszert és az alkalmazásokat. Ellenőriztesse szakemberrel, hogy a számítógép megfelelően működik-e. Tartsa észben, hogy számos veszélyforrás származik a szoftvereken és a rendszerek sebezhető pontjain keresztül az internetről.

Hasznos információk az adatvédelemről:

A rosszindulatú számítógépes programok és a számítógépekbe való betörés elleni védelem-

ről: <http://security.ngoinabox.org/en/chapter-1>

Az információ védelme a fizikai veszélytől: <http://security.ngoinabox.org/en/chapter-2>

A számítógépen tárolt érzékeny információ védelme: <http://security.ngoinabox.org/en/chapter-4>

9. Mit javasolnak az online eszközökkel kapcsolatban?

Létrehoztam egy Google térképet; mennyire személyes ez? Hogyan védhetem meg jobban?

A Google segítségével Ön személyes vagy nyilvános térképeket hozhat létre. Nem világos, hogy ezt az állítást hogyan kell értelmezni, mint ahogyan az sem, hogy a „személyes“ ebben az esetben mit jelent. **Általában az online eszközök alkalmazását a következők figyelembevételének kell megelőznie:**

Adattulajdon: az online eszközök alkalmazása az eszközt működtető számára kiszolgáltatja az információt. Az információ kezelésének mértékét és módját minden esetben jogi tájékoztatás írja le az eszközök felhasználási feltételeiben. Nagyon fontos elolvasni és megérteni, hogy az adott eszköz használatával az adatok tulajdonjogát illetően mit engedünk meg.

Adatkapcsolás: számos esetben az eszközök egy online profilhoz (például egy Google email címhez vagy Facebook tagsághoz) kapcsolódnak. Az eszköz használata során a feltöltött/megosztott adatok az online személyiségekhez kapcsolódnak. Bizonyos esetekben ez helytelen, jogellenes vagy veszélyes lehet.

Adatátvitel: tisztában kell lenni azzal is, hogy az eszközök használata, illetve megosztása során az adatok hogyan továbbíthatók, különösen akkor, ha az információ bizalmas.

10. Mi a helyzet a munka és a magánélet közti határvonalal?

Újságíró vagyok, sokat utazom, és sokszor kötök barátságot emberekkel, akiket az úton ismerek meg. Ezek egy része forrásként is működik. Biztonságos-e ezekkel a személyekkel a Facebook-on vagy más, hasonló közösségi hálózaton keresztül kommunikálni?

A Facebook-on lehet magas szinten tartani az adatvédelmi beállításokat, de tisztában kell lenni vele, hogy az információt a felhasználó megosztja a Facebook-kal, ennek megfelelően a Facebook ahhoz hozzáfér. Bíróság kötelezheti a Facebook-ot az adatok átadására. Nagyon körültekintően kell tehát eljárni annak eldöntésekor, hogy az ember mit ír le a Facebook-on, és tudni kell, hogy az ott tárolt adatokhoz esetleg más is hozzáférhet. Amennyiben van olyan személy, akit az Ön ismeretsége komolyan kompromittálhat, fontolja meg annak lehetőségét, hogy ezzel a személlyel más kommunikációs csatornát használjon.

Ugyanez vonatkozik a Twitter-r is: az összes kommunikáció nyilvános, és a háttéradatokat - mint például az, hogy az üzenetet melyik IP-címről küldték el - a Twitter birtokában vannak, egy bíróság megpróbálhatja ezt az információt megszerezni.

Létre lehet hozni olyan honlapot/blogot/ más online helyet, ahová a szemé-

lyes érdeklődésemnek megfelelő információt tehetek, de mégis teljesen privát és/vagy csak jelszóval rendelkező személyek számára hozzáférhető?

Ez lehetséges, és néhány online szolgáltatás kínál ilyen beállítási lehetőséget. Információ a beállításokról:

<http://www.google.com/support/blogger/bin/answer.py?hl=en&answer=42673>
<https://en.support.wordpress.com/settings/privacy-settings/>

11. Szerepelek a felvételen...

Aggódnom kellene amiatt, hogy térfigyelő kamerák vesznek?

A felvételekkel való visszaélés és a magánszférába való beavatkozás a térfigyelő kamerák használatának elsődleges aggályait jelentik. Amennyiben egy forrással találkozik, intézze úgy, hogy arra olyan helyen kerüljön sor, ahol kevésbé valószínű a térfigyelő kamerák jelenléte. Manapság a föld alatti parkolók a lehető legrosszabb helyek arra, hogy valaki „mélytörökkel” találkozzon, mert ezek tele vannak kamerákkal.

12. Sokat utazom; a helyszíntől függően kell-e változtatnom a magatartásomon?

A világ mely tájain, illetve milyen helyeken kell legjobban vigyáznom az adataim biztonságára?

Minden esetben hasznos, ha az ember az utazást megelőzően tájékozódik az úticéljáról, és ennek megfelelően viselkedik. Ez nem csak az Ön biztonságáról szól, hanem azokról is, akik az adott országban segítenek Önnek, va-

lamint azokról is, akikkel riportot készít. Fenyegetésekre sor kerülhet politikai okokból vagy azért is, mert bűnözőkkel kerül kapcsolatba - esetleg mindkettő miatt.

Vannak dolgok, amelyeket a biztonság kedvéért utazás közben mindig megtehet, függetlenül attól, hogy hová megy:

- » **Utazás előtt minden adatról és információról készítsen biztonsági másolatot.** Az információt hagyja otthon, biztonságos helyen, és tegye elérhetővé online is, ha utazás közben szüksége lenne rá.
- » **Amennyiben érzékeny adatokról van szó, komolyan fontolja meg, hogy azokat otthon hagyja, vagy titkosított formában vigye magával.** Csak azt vigye, ami elengedhetetlenül szükséges.
- » **Különösen figyelmesen járjon el, ha az internethez nyilvános helyen fér hozzá.** Még a jelszóval védett WiFi hálózaton is (például egy szálloda hálózatán) tartsa észben, hogy a szomszéd épületek valamelyikében valaki esetleg rendelkezik a jelszóval és befolyásolta a rendszert. Vagy azért, hogy hozzájussanak az Ön érzékeny adataihoz, vagy csak azért, hogy miközben online átutalásait intézi, megszerezzék a bankszámlaszámája feletti rendelkezést. A

banki szolgáltatásokat és más, jelszóval védett műveleteket próbálja meg otthonról intézni.

- » **Idegen országokban járva fizikailag biztosítsa a számítógépét és a mobiltelefonját.** Az internet korában is a legtöbb adat még mindig a számítógép-lopások miatt vesz el. Amennyiben konferencián vesz részt, fontolja meg például a Kensington-lakat használatát, ha a kávészünetben a számítógépét az asztalon hagyja.
- » **Különösen körültekintően járjon el a forrásokkal kapcsolatban,** és ha kapcsolatba lép egy adott forrással, gondoskodjon róla, hogy az előző bekezdésben foglalt valamennyi lépést megtette. Figyeljen rá, hogy - a számítógépében vagy a laptopjában - elrejtse azoknak a személyeknek a kilétét, akikkel interjút készített, különösen akkor, ha névtelenséget ígért nekik.

TIPP! *Utazás előtt nézze meg a következő országspecifikus tájékoztatókat az internet és az információ-korlátozással kapcsolatban:*
<http://advocacy.globalvoicesonline.org/projects/maps/>
<http://opennet.net/accessdenied/>
<http://www.access-controlled.net/>

A. MELLÉKLET

A közérdekű adatokkal kapcsolatos jogszabályok elfogadása 1766 és 2010 között

Év	Országok*	Az elfogadott jogszabályok száma	Összesen
1766-1950	Svédország	1	1
1951-1960	Finnország	1	2
1961-1970	Egyesült Államok	1	3
1971-1980	Dánia, Norvégia, Franciaország, Hollandia	4	7
1980-1990	Ausztrália, Kanada, Új-Zéland, Kolumbia, Görögország, Ausztria, Olaszország	7	14
1991-2000	Magyarország, Ukrajna, Portugália, Belgium, Belize, Izland, Litvánia, Dél-Korea, Írország, Thaiföld, Izrael, Lettország, Albánia, Csehország, Portugália, Grúzia, Görögország, Japán, Lichtenstein, Bulgária, Trinidad és Tobago, Észtország, Moldova, Szlovákia, Dél-Afrika, Egyesült Királyság	26	40
2001-2010	Bosznia és Hercegovina, Románia, Lengyelország, Szerbia, Jamaica, Angola, Mexikó, Pakisztán, Panama, Peru, Üzbegisztán, Tadzsisztán, Zimbabwe, Örményország, Koszovó*, Horvátország, Szlovénia, Törökország, St. Vincent és Grenadines, Dominikai Köztársaság, Ecuador, Svájc, Antigua és Barbuda, Azerbajdzsán, Németország, India, Montenegró, Taiwan, Uganda, Honduras, Macedónia, Jordánia, Kirgizisztán, Nepál, Nikaragua, Kína, Chile, Cook szigetek, Uruguay, Indonézia, Bangladesh, Oroszország	42	82

*Koszovó az egyetlen olyan ország ezen a listán, amely nem tagja sem az ENSZ-nek sem az EBESZ-nek; Koszovót 65 ENSZ-tag ismeri el, köztük az EU 27 tagállamából 22, valamint az Egyesült Államok.

B. MELLÉKLET

Közérdekű adatokról szóló jogszabályok az EBESZ 56 tagállamában

Ország	A jogszabály címe	Év
Albánia	A hivatalos iratokhoz való hozzáférésről szóló törvény	1999
Ausztria	A közérdekű adatok megosztására vonatkozó kötelezettségről szóló törvény	1987
Belgium	Belga Alkotmány (ld. 32. cikk); A közérdekű adatot tartalmazó iratokhoz való hozzáférésről szóló törvény	1994
Bosznia és Hercegovina	Az információszabadságról szóló törvény	2000
Bulgária	A közérdekű adatokhoz való hozzáférésről szóló törvény	2000
Csehország	A közérdekű adatokhoz való szabad hozzáférésről szóló törvény	1999
Dánia	Az államigazgatási iratokhoz való hozzáférésről szóló 1985. évi 572. törvény	1985
Egyesült Államok	Az Egyesült Államok Belügyminisztériumának az információszabadságról szóló törvénye (FOIA)	1966
Egyesült Királyság	Információszabadságról szóló törvény	2000
Észtország	A közérdekű adatokról szóló törvény	2000
Finnország	A nyílt kormányzati tevékenységről szóló törvény	1999
Franciaország	Az államigazgatási iratok megismeréséről szóló törvény	1978
Görögország	Az államigazgatási eljárásról szóló törvény	1999
Grúzia	Grúz törvény „Az információszabadságról“ - Grúzia általános közigazgatási törvénye (3. fejezet)	1999
Hollandia	A kormányzati adatok megismeréséről szóló törvény	1978
Horvátország	Az információszabadsághoz való jogról szóló törvény	2003
Írország	Az 1997. április 21-i információszabadságról szóló törvény (hatályba lépett 1998. április 21-én)	1997
Izland	50/1996. Információtörvény	1996
Kanada	A közérdekű adatok megismeréséről szóló törvény	1985
Kirgizisztán	Az államigazgatási szervek és a helyi önkormányzatok által kezelt adatokhoz való hozzáférésről szóló törvény	2007
Koszovó	A hivatalos iratok megismeréséről szóló törvény	2003
Lengyelország	A közérdekű adatok megismeréséről szóló törvény	2001
Lettország	Az információszabadságról szóló törvény	1998
Lichtenstein	Információtörvény	1999
Litvánia	A nyilvánosság tájékoztatásáról szóló I-4118. törvény	1996
Macedónia	A közérdekű adatokhoz való szabad hozzáférésről szóló törvény	2006
Magyarország	Az információs önrendelkezésről és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény	2011

Ország	A jogszabály címe	Év
Moldova	A közérdekű adatokról szóló törvény	2000
Montenegró	A közérdekű adatok ingyenes megismeréséről szóló törvény	2005
Németország	Szövetségi törvény a szövetségi kormány által kezelt adatok megismeréséről (Információszabadságról szóló törvény)	2005
Norvégia	Az információszabadságról szóló 1970. évi 69. törvény	1970
Olaszország	A közigazgatási eljárás új szabályairól és a közigazgatási iratok megismeréséről szóló 241/90. törvény	1990
Oroszország	Az állami és az önkormányzati szervezetek tevékenységével kapcsolatos adatok megismeréséről szóló törvény	2009
Örményország	Információszabadságról szóló törvény	2003
Portugália	A közigazgatási iratok megismeréséről szóló törvény	1993
Románia	A közérdekű adatok ingyenes megismeréséről szóló 544. törvény	2001
Svájc	Átláthatósági törvény	2004
Svédország	A sajtószabadságról szóló törvény	1766
Szerbia	A közérdekű adatok ingyenes megismeréséről szóló törvény	2003
Szlovákia	Az adatok ingyenes megismeréséről és egyes törvények módosításáról szóló törvény	2000
Szlovénia	A közérdekű adatok megismeréséről szóló törvény	2003
Tadzsisztán	A Tadzsik Köztársaság törvénye az adatok nyilvánosságáról	
Törökország	Az adatok nyilvánosságáról szóló 4982. törvény	2003
Ukrajna	A nyilvánosság adatok megismeréséhez való jogáról szóló törvény	1992
Üzbegisztán	Az információszabadság elveiről és garanciáiról szóló törvény	2002

C. MELLÉKLET

A közérdekű adatok megismeréséhez való jog hatálya

Ország	A kormányzati és a nemzeti közigazgatási szervek minden szintje	Törvényhozási és igazságszolgáltatási szervek működésével kapcsolatos adatok	Törvényhozási szervek egyéb adatai	Igazságszolgáltatási szervek egyéb adatai	Közfeladatokat ellátó magánszervek
Albánia	igen	igen	igen	egyéb adat	közfeladatok
Belgium	igen	igen	nem	igen	igen
Bosznia és Hercegovina	igen	igen	igen	nem	igen
Bulgária	igen	igen	igen	igen	igen
Csehország	igen	igen	igen	igen	igen
Dánia	igen	igen	nem	részben	igen
Egyesült Államok	igen	nem	nem	részben	igen
Egyesült Királyság	igen	igen	igen	nem	igen
Franciaország	igen	igen	nem	nem	egyés
Grúzia	igen	igen	igen	nem	igen
Hollandia	igen	igen	igen	igen	igen
Horvátország	igen	igen	igen	igen	igen
Írország	igen	igen	igen	részben	igen
Kanada	igen	igen	igen	igen	igen
Kirgizisztán	igen	igen	igen		
Koszovó	igen	igen	igen	részben	igen
Lettország	igen	igen	igen	igen	igen
Macedónia	igen	igen	igen	igen	igen
Magyarország	igen	igen	igen	igen	igen
Moldova	igen	igen	igen	igen	igen
Montenegró	igen	igen	igen	igen	igen
Németország	igen	igen	nem	részben	igen

Ország	A kormányzati és a nemzeti közigazgatási szervek minden szintje	Törvényhozási és igazságszolgáltatási szervek működésével kapcsolatos adatok	Törvényhozási szervek egyéb adatai	Igazságszolgáltatási szervek egyéb adatai	Közfeladatokat ellátó magánszervek
Norvégia	igen	a Parlament nem	nem	igen	igen
Örményország	igen	igen	igen	igen	igen
Románia	igen	igen	igen	részben	igen
Svédország	igen	igen	igen	igen	igen
Szerbia	igen	igen	igen	igen	igen
Szlovákia	igen	igen	igen	igen	igen
Szlovénia	igen	igen	igen	részben	igen
Tadzsisztán	igen			igen	igen
Törökország	igen	igen	nem	nem	igen
Üzbegisztán	igen			nem	nem

D. MELLÉKLET

Fellebbezési lehetőségek és felügyeleti szervek

Fellebbezési lehetőségek országok szerint	Felügyeleti szerv
Európai Unió	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés az eljáró szerv felé, ún. "megerősítő kérelem" EZT KÖVETŐEN VAGY az Ombudsman VAGY a Bíróság	<i>Európai Ombudsman</i>
Albánia	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés VAGY panasz az ombudsman felé	<i>A nép ügyvédje (ombudsperson) - határozatai nem kötelezőek</i>
Ausztria	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés	<i>Oszták Ombudsmanok Tanácsa (Volkamwaltschaft)</i>
Belgium	
ELŐSZÖR fellebbezés a közigazgatási szervhez ÉS ezzel egyidejűleg tanácsadói vélemény kérése a Közigazgatási Iratok Megismeréséért felelős Bizottságtól EZT KÖVETŐEN kérelem a közigazgatási bíróság felé az adatok megismerésének elutasítására vonatkozó döntés hatályon kívül helyezése érdekében	<i>Commission (fédérale) d'Accès aux Documents Administratifs</i>
Belgium - Flandria	
ELŐSZÖR kérelem a Fellebbviteli Bíróság felé az adatok megismerésének elutasítására vonatkozó döntés hatályon kívül helyezése érdekében EZT KÖVETŐEN kérelem a Legfelsőbb Bíróság felé az adatok megismerésének elutasítására vonatkozó döntés hatályon kívül helyezése érdekében	<i>De beroepsinstantie inzake openbaarheid van bestuur en hergebruik van overheidsinformatie (a közigazgatási iratok megismeréséért, valamint a közérdekű adatok újra hasznosításáért felelős fellebbviteli bíróság)</i>

Fellebbezési lehetőségek országok szerint	Felügyeleti szerv
Belgium - Belgium francia nyelvű közössége	
ELŐSZÖR fellebbezés a közigazgatási szervhez ÉS ezzel egyidejűleg tanácsadói vélemény kérése a Közigazgatási Iratok Megismeréséért felelős Bizottságtól EZT KÖVETŐEN kérelem a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság felé az elutasítására vonatkozó döntés hatályon kívül helyezése érdekében	<i>Commission d'Accès aux Documents Administratifs (csak a francia nyelvű belga közösségre jellemző)</i>
Bosznia és Hercegovina	
ELŐSZÖR fellebbezés a határozatot kibocsátó közigazgatási szerv vezetőjéhez EZT KÖVETŐEV VAGY bírósági felülvizsgálat kérése, VAGY panasz az ombudsman felé	<i>Emberi Jogi Ombudsman</i>
Bulgária	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés VAGY (a szervtől függően) regionális bíróság vagy Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság	<i>Nincsen felügyeleti szerv - a bírósági fellebbezés</i>
Csehország	
ELŐSZÖR a határozatot kibocsátó szerv felettes szervéhez címezett fellebbezés EZT KÖVETŐEN amennyiben az utóbbi a fellebbezést elutasítja a bíróság ezt a döntést felülvizsgálhatja	<i>Nincsen felügyeleti szerv - bírósági fellebbezés</i>
Dánia	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés VAGY Ombudsman	<i>Folketingets Ombudsman</i>
Egyesült Államok	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés az adott közigazgatási szerv vezetője felé EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés	

Fellebbezési lehetőségek országok szerint	Felügyeleti szerv
Egyesült Királyság	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés az eljáró szerv felé EZT KÖVETŐEN az információs jogok biztosának hivatala EZT KÖVETŐEN az Információs Törvényszék, az információs jogok biztosának határozatait felülvizsgáló külön bíróság (Skóciában bírósági felülvizsgálat csak jogkérdésben lehetséges)	<i>Az információs jogok biztosának hivatala (ICO)</i>
Egyesült Királyság - Skócia	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés az eljáró szerv felé EZT KÖVETŐEN az eljáró szerv saját felülvizsgálati eljárása EZT KÖVETŐEN skót információs jogok biztosa EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés, de kizárólag jogkérdésben	<i>A skót információs jogok biztosának hivatala</i>
Észtország	
ELŐSZÖR fellebbezés a felügyeleti szervhez VAGY fellebbezés a közigazgatási bírósághoz VAGY Adatvédelmi Felügyelőség	<i>Észt Adatvédelmi Felügyelőség - a közérdekű adatokról szóló törvény végrehajtását ellenőrzi</i>
Franciaország	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés („recours gracieux“) ÉS/VAGY közvetlen fellebbezés a közigazgatási iratok megismeréséért felelős bizottsághoz EZT KÖVETŐEN a CADA határozatának megtámadása a Conseil d'État előtt	<i>A közigazgatási iratok megis- meréséért felelős bizottság (CADA) - határozatai nem kötelezőek, de végrehajtás kérhető a Közigazgatási Törvényszéktől</i>
Finnország	
ELŐSZÖR fellebbezés a felettes szervhez EZT KÖVETŐEN a közigazgatási bírósághoz VAGY felülvizsgálati kérelem az Országgyűlési Biztos felé	<i>Országgyűlési Biztos</i>
Görögország	
ELŐSZÖR belső fellebbezés EZT KÖVETŐEN ombudsman hivatala	<i>Görög Ombudsman</i>

Fellebbezési lehetőségek országok szerint	Felügyeleti szerv
Grúzia	
ELŐSZÖR belső közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN közigazgatási bíróság EZT KÖVETŐEN Legfelsőbb Bíróság	Nincs felügyeleti szerv
Hollandia	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés EZT KÖVETŐEN fellebbezés az ítéletábra felé	<i>(Nemzeti ombudsman: nincs meghatározott mandátuma, ezért a rendes fellebbezés a bíróságokon keresztül történik)</i>
Horvátország	
ELŐSZÖR fellebbezés a közigazgatási szerv vezetőjéhez EZT KÖVETŐEN Közigazgatási Bíróság VAGY Ombudsman	Ombudsman
Írország	
ELŐSZÖR a határozat belső felülvizsgálata iránti kérelem (75 Euró) EZT KÖVETŐEN fellebbezés az információs jogok biztosa felé (fellebbezési díj: 150 Euró) EZT KÖVETŐEN fellebbezés az Ítéletábra felé	<i>Az információs jogok biztosa - az információs jogok biztosa elrendelheti a nyilvánosságra hozatalt</i>
Izland	
ELŐSZÖR fellebbezés az Információs Bizottság felé. A kormányzati szerveknek végre kell hajtaniuk a határozatokat, de fellebbezhetnek a bíróságok felé.	<i>Információs Bizottság (csak izlandi nyelven)</i>
Kanada	
ELŐSZÖR panasz az Adatvédelmi Biztos felé EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés	<i>A kanadai Adatvédelmi Biztos hivatala</i>
Kirgizisztán	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés VAGY ombudsman	<i>A Kirgiz Köztársaság Ombudsmanja</i>

Fellebbezési lehetőségek országok szerint	Felügyeleti szerv
Kosзовó	
ELŐSZÖR belső közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN közigazgatási bíróság VAGY Ombudsmani Intézmény	Ombudsmani Hivatal
Lengyelország	
ELŐSZÖR belső fellebbezés EZT KÖVETŐEN közigazgatási bíróság	<i>A polgári jogok védelméért felelős biztos hivatalához panaszt lehet benyújtani</i>
Lettország	
ELŐSZÖR fellebbezés az intézmény vezetőjéhez vagy amennyiben van ilyen, a felettes szervhez EZT KÖVETŐEN bíróság (3-4 évet vesz igénybe és adatkérések esetében ritkán veszik igénybe)	<i>A lett ombudsman hivatala - de az információszabadságról szóló törvény nem tartozik a felügyelete alá!</i>
Liechtenstein	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés a kérelem ügyében eljáró szervhez EZT KÖVETŐEN fellebbezés a közigazgatási eljárásról szóló törvénynek megfelelően	<i>Nincs felügyeleti szerv</i>
Litvánia	
ELŐSZÖR fellebbezés a belső vitarendezési bizottság felé EZT KÖVETŐEN közigazgatási bíróság VAGY Seimas Ombudsman	<i>A Seimas Ombudsman Hivatala</i>
Macedónia	
ELŐSZÖR fellebbezés az információs jogok bizottsága felé EZT KÖVETŐEN közigazgatási vita a közigazgatási bíróság előtt	<i>Az adatok ingyenes megismeréséhez való jog védelméért felelős bizottság - elrendelheti a közzétételt</i>
Magyarország	
ELŐSZÖR a kérelmező bírósági fellebbezést nyújthat be (első-, majd másodfok) VAGY fellebbezés a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz	<i>a Hatóság határozatait nem kötelezőek</i>

Fellebbezési lehetőségek országok szerint	Felügyeleti szerv
Moldova	
ELŐSZÖR fellebbezés a szerv felső vezetéséhez és/vagy felettes szervhez EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés	<i>Nincs felügyeleti szerv</i>
Montenegró	
ELŐSZÖR fellebbezés a felettes szervhez, ha van ilyen VAGY közvetlen fellebbezés a közigazgatási bíróság felé, amely elrendelheti a közzétételt	<i>Nincs felügyeleti szerv</i>
Németország	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés VAGY fellebbezés az információs jogok biztosa felé	<i>Az adatvédelemért és az információszabadságért felelős szövetségi biztos Egyes tartományokban az információszabadságról szóló törvényt biztosok ellenőrzik: Berlin, Brandenburg, Bréma, Hamburg, Mecklenburg-Elő-Pomeránia, Észak-Rajna-Vesztfália, Saarland, Sachsen-Anhalt, Schleswig-Holstein</i>
Norvégia	
ELŐSZÖR fellebbezés a felettes közigazgatási szervhez, amelyet a bírósági fellebbezés követ VAGY az ombudsman	<i>Sivilombudsmannen</i>
Olaszország	
ELŐSZÖR fellebbezés a regionális közigazgatási bíróság felé EZT KÖVETŐEN Államtanács	<i>Commissione Per L'accesso Ai Documenti Amministrativi</i>
Oroszország	
ELŐSZÖR fellebbezés a feletteshez VAGY a felettes szervhez a hatályos jogi eljárásoknak megfelelően EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés	<i>Nincs felügyeleti szerv</i>

Fellebbezési lehetőségek országok szerint	Felügyeleti szerv
Örményország	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés, amelyet a bírósági fellebbezés követ (javasolt) VAGY ombudsman	<i>Az Örmény Köztársaság Emberi Jogi Biztosa (ombudsman) - határozatai nem kötelezőek</i>
Portugália	
ELŐSZÖR A közigazgatási iratok megismeréséért felelős bizottság EZT KÖVETŐEN közigazgatási bíróság	<i>A közigazgatási iratok megismeréséért felelős bizottság</i>
Románia	
ELŐSZÖR közigazgatási szerv vagy vezető EZT KÖVETŐEN közigazgatási bíróság EZT KÖVETŐEN Fellebbviteli Bíróság	<i>A bíróság elrendelheti a közzétételt. Az ombudsman esetenként foglalkozik adatok megismerésére vonatkozó panaszokkal.</i>
Svájc	
ELŐSZÖR fellebbezés a szövetségi adatvédelmi és információs jogokért felelős biztos hivatalához mediáció kezdeményezése érdekében EZT KÖVETŐEN amennyiben az eredmény nem kielégítő hivatalos határozat kérése a közigazgatási szervtől EZT KÖVETŐEN fellebbezés a határozat ellen a szövetségi közigazgatási törvényszék felé	<i>Szövetségi adatvédelmi és információs jogokért felelős biztos hivatala. Mediációt folytat és javaslatokat bocsát ki, amelyeket bíróság előtt lehet megtámadni amennyiben a közigazgatási szerv nem teljesíti azt vagy amennyiben a kérelmezőnek a mediáció, illetve a javaslat nem felel meg.</i>
Svédország	
ELŐSZÖR belső fellebbezés EZT KÖVETŐEN közigazgatási fellebbviteli bíróság EZT KÖVETŐEN Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság ÉS országyűlési biztos	<i>Országgyűlési biztos Riksdagens Ombudsmän - javaslatokat bocsát ki</i>

Fellebbezési lehetőségek országok szerint	Felügyeleti szerv
Szerbia	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN Információs jogok biztosa EZT KÖVETŐEN közigazgatási bíróság	<i>A közérdekű adatokért és a személyes adatok védelméért felelős biztos. A biztos döntései kötelezőek, jogerősek és végrehajthatóak.</i>
Szlovákia	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN bírósági fellebbezés	<i>Nincs felügyeleti szerv - bírósági fellebbezés; a bíróság visszaküldheti a határozatot felülvizsgálatra a közigazgatási szervhez</i>
Szlovénia	
ELŐSZÖR közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN információs jogok biztosa EZT KÖVETŐEN közigazgatási bíróság	<i>Információs jogok biztosa - a határozatok a közigazgatási vita kezdeményezésére nyitva álló határidő leteltét követően hatályba lépnek</i>
Tadzsikisztán	
ELŐSZÖR fellebbezés a felettes hivatalnokhoz VAGY fellebbezés a bírósághoz	
Törökország	
ELŐSZÖR fellebbezés az adatok megismerésének felülvizsgálatáért felelős tanácshoz EZT KÖVETŐEN fellebbezés a közigazgatási bírósághoz	<i>Az adatok megismerésének felülvizsgálatáért felelős tanács</i>
Ukrajna	
ELŐSZÖR belső közigazgatási fellebbezés EZT KÖVETŐEN közigazgatási bíróság	<i>Nincs felügyeleti szerv</i>
Üzbegisztán	
bírósági fellebbezés	

E. MELLÉKLET

Válaszadási határidők

Ország	munkanap	naptári nap	határidő-hosszabbítás lehetőségének ideje napokban
Európai Unió	15		15
Az Aarhusi Konvenció hatálya alá tartozó környezeti információ		30 nap (egy hónap)	
Albánia		40	10
Ausztria		60 nap (nyolc hét)	
Belgium		30 nap	
Bosznia és Hercegovina	15		15
Bulgária		14	14
Csehország	15		10
Dánia	10		lehetséges, határidő-előírás nélkül
Egyesült Államok	20		10
Egyesült Királyság	20		20
Észtország	5		15
Finnország		14	16
Franciaország		30 (a fellebbezés lehetősége egy hónap után nyílik meg)	
Görögország		30	
Grúzia	10		
Hollandia		28	28
Horvátország	15		30
Írország		30	
Izland		7	

Ország	munkanap	naptári nap	határidő-hosszabbítás lehetőségének ideje napokban
Kanada		30	30 (vagy több, de erről értesíteni kell az Információszabadság Biztost)
Kirgizisztán		15	15
Koszovó	15		15
Lengyelország			14
Lettország	15		10
Liechtenstein		14	
Litvánia	20		20
Macedónia		30	
Magyarország	15		15
Moldova	15		5
Montenegró		8	14
Németország		30	
Olaszország		30	
Oroszország		30	
Örményország	5		25
Portugália	10		
Románia	10		30
Svájc	20		
Svédország	azonnal		
Szerbia		15	
Szlovákia	10		10
Szlovénia	20		30

Ország	munkanap	naptári nap	határidő-hosszabbítás lehetőségének ideje napokban
Tadzsisztán		30	
Törökország	15		15
Ukrajna	10		30
Üzbegisztán		30	30 (egy hónap)

Megjegyzések

- 1) Néhány országban az adatkérés megtagadására eltérő határidők vonatkoznak. Albániában 15, Magyarországon 8, Romániában 5 napja van a megkeresett intézményeknek és szervezeteknek arra, hogy megtagadják az adatkéréseket.
- 2) A határidők néhány országban hetekben vagy hónapokban vannak megadva. Az összehasonlíthatóság kedvéért a táblázat minden esetben napokat jelöl, oly módon, hogy egy hónap 30 naptári nappal, egy hét pedig 7 naptári nappal került számításra.

LegalLeaks

A Legal Leaks program Európa-szerte segíti az **újságírókat** a közérdekű adatokhoz való hozzáférés jogának gyakorlásában mind saját országukban, mind más államokban.

A **Legal Leaks eszköztár a média bármely területén** - nyomtatott vagy online média, rádió, televízió - dolgozó újságíróknak, valamint azoknak a bloggereknek és más, információval foglalkozó szakembereknek szól, akiknek munkájuk során állami/kormányzati szervezetek vagy intézmények birtokában lévő adatokat kell megszerezniük.

A **45 ország közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényeinek**, valamint az **Európai Unió** vonatkozó dokumentumaihoz való hozzáférés szabályainak összehasonlító elemzésén alapuló Legal Leaks Eszköztár többek között az alábbiakat tartalmazza:

- » A legfontosabb tanácsokat újságírók számára a közérdekű adatok megismeréséhez való jogról,
- » Útmutatót arra vonatkozóan, hogy melyik a legmegfelelőbb időpont az adatkérésre, és hogyan kell az adatokat igényelni,
- » Tanácsokat arról, hogy miként lehet cikket írni az adatigénylésből és az elutasításból;
- » Útmutatót lépésről-lépésre Európa valamennyi közérdekű adatra vonatkozó jogszabályához;
- » Információt a bírósági jogérvényesítésről és fellebbezési lehetőségről 45 országban és EU-szinten.

A **Legal Leaks Eszköztárat** az Access Info Europe és a Network for Reporting on Eastern Europe n-ost készítette az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet sajtószabadságképviselőjének támogatásával. A magyar fordítást és az Eszköztár magyar vonatkozású kiegészítéseit a Társaság a Szabadságjogokért jogvédő szervezet (TASZ) készítette.

